Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародні економічні відносини та іноземних мов»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВтаІМ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
«____» _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему:
«ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

Виконала здобувачка вищої освіти
_4_ курсу, групи МЕВ-22
ОПП «Міжнародні економічні відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
_____Маковецька О.Б.
«____» _____ 2026 р.
Керівник роботи
к.е.н., доцент
_____ Микола СУХОМЛИН
«____» _____ 2026 р.

Рецензент _____
_____

м. Кропивницький

Центральноукраїнський національний технічний університет

Факультет економічний
Кафедра Міжнародних економічних відносин та іноземних мов
Рівень вищої освіти Бакалавр
Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Іван МИЦЕНКО
«____»_____ 2026 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКА) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧКИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Маковецької Ольги Богданівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи
Економічна інтеграція в Північній Америці: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку
2. Керівник роботи
Сухомлин Микола Олексійович к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
3. Строк подання роботи до захисту
4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Метою дослідження є вивчення теоретичних основ економічної інтеграції, аналіз сучасного стану та оцінка ефективності інтеграційних процесів у Північній Америці, а також визначення ключових проблем, викликів і перспектив їх подальшого розвитку.
Завдання: розкрити сутність і основні форми міжнародної економічної інтеграції; проаналізувати теоретичні підходи до вивчення інтеграційних процесів; дослідити особливості розвитку інтеграції в Північній Америці; оцінити економічну ефективність функціонування НАФТА / USMCA на основі макроекономічних показників; виявити основні інституційні та структурні проблеми інтеграції; проаналізувати сучасні виклики та визначити перспективи розвитку інтеграційних процесів у регіоні.
5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	доц. Сухомлин М.О.		
Розділ 2	доц. Сухомлин М.О.		
Розділ 3	доц. Сухомлин М.О.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	02.02.2026-13.02.2026	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	16.02.2026-06.03.2026	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання плану роботи	09.03.2026-10.04.2026	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	13.04.2025-08.05.2026	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	11.05.2026-17.05.2026	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	18.05.2026-31.05.2026	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.06.2026-07.06.2026	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	08.06.2026-11.06.2026	
9	Перевірка на плагіат	12.06.2026-16.06.2026	
10	Отримання відгуку наукового керівника	17.06.2026-21.06.2026	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	22.06.2026-25.06.2026	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання
«____»_____ 2026 року

Підпис керівника

_____ _____
(прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання
«____»_____ 2026 року

Підпис здобувача

_____ _____

Анотація

Економічна інтеграція в Північній Америці: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня “бакалавр” за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» − Центральноукраїнський національний технічний університет. − Кропивницький. − 2026.

У роботі досліджено теоретичні засади та практичні аспекти міжнародної економічної інтеграції на прикладі країн Північної Америки. Проаналізовано сутність, форми та основні теорії економічної інтеграції, а також особливості функціонування НАФТА та її трансформації в USMCA.

Проведено оцінку економічної ефективності інтеграційних процесів на основі аналізу макроекономічних показників, зовнішньої торгівлі та інвестиційної діяльності країн-учасниць. Виявлено основні інституційні обмеження, структурні диспропорції та сучасні виклики розвитку інтеграції.

На основі економетричного аналізу визначено вплив зовнішньоторговельних зв’язків на економічний розвиток. Обґрунтовано перспективи поглиблення інтеграції в умовах глобальних трансформацій та запропоновано напрями її подальшого розвитку.

Ключові слова: економічна інтеграція, НАФТА, USMCA, міжнародна торгівля, інвестиції, регіональна економіка, інтеграційні процеси.

Abstract

Economic Integration in North America: Current State, Problems, and Development Prospects. − Manuscript.

Qualifying bachelor’s thesis for the degree of higher education in the educational and professional program "International Economic Relations" in the specialty "International Economic Relations". − Central Ukrainian National Technical University. - Kropyvnytskyi. - 2026.

This paper examines the theoretical foundations and practical aspects of international economic integration using the example of North American countries. The study analyzes the essence, forms, and key theories of economic integration, as well as the features of the functioning of the North American Free Trade Agreement and its transformation into the United States–Mexico–Canada Agreement.

An assessment of the economic efficiency of integration processes is carried out based on the analysis of macroeconomic indicators, foreign trade, and investment activity of the member countries. The research identifies the main institutional constraints, structural disparities, and current challenges affecting the development of integration.

Based on econometric analysis, the impact of foreign trade relations on economic growth is determined. The study also substantiates the prospects for deepening integration under global transformations and proposes directions for its further development.

Keywords: economic integration, NAFTA, USMCA, international trade, investment, regional economy, integration processes.

ЗМІСТ

ВСТУП 6
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ: СУТНІСТЬ, ФОРМИ ТА ТЕОРЕТИЧНІ МОДЕЛІ …… 8
1.1. Теоретичні підходи до пояснення економічної інтеграції та її ефектів …….. 8
1.2. Форми та етапи міжнародної економічної інтеграції ……. 12
1.3. Теоретичні моделі економічної інтеграції та їх еволюція в умовах глобалізації …….. 17
Висновки до розділу…… 20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ …… 22
2.1. Трансформація НАФТА в USMCA: передумови та ключові положення угоди ……. 22
2.2. Сучасні тенденції розвитку економічної інтеграції в Північній Америці ……. 27
2.3. Оцінка економічної ефективності інтеграції в межах НАФТА / USMCA …… 38
Висновки до розділу……. 44
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЇ В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ …… 47
3.1. Інституційні та зовнішні виклики розвитку інтеграції в Північній Америці ……. 47
3.2. Перспективи та стратегічні напрями розвитку інтеграції в Північній Америці ……... 53
Висновки до розділу……. 62
ВИСНОВКИ…….. 64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…… 67

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації міжнародна економічна інтеграція виступає одним із ключових чинників розвитку світової економіки. Поглиблення взаємозв'язків між країнами, зростання обсягів міжнародної торгівлі, активізація інвестиційних процесів та формування регіональних економічних об'єднань зумовлюють необхідність дослідження інтеграційних процесів як важливого інструменту забезпечення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національних економік.

Особливу увагу у цьому контексті привертає досвід інтеграції країн Північної Америки, що реалізується в межах НАФТА та її оновленої форми — USMCA. Дане інтеграційне об'єднання є одним із найбільш потужних у світі та характеризується високим рівнем економічної взаємодії, значними обсягами торгівлі та інвестицій, а також складною системою інституційних і регуляторних відносин.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю всебічного аналізу сучасних інтеграційних процесів у Північній Америці в умовах глибоких глобальних трансформацій. До ключових чинників, що визначають їх розвиток, належать посилення геополітичної нестабільності, стрімкий розвиток цифрової економіки, трансформація глобальних ланцюгів постачання та зростання ролі регіоналізації у світовому господарстві. Дослідження досвіду функціонування НАФТА/USMCA є важливим як у теоретичному, так і у практичному аспектах, зокрема в контексті формування ефективної інтеграційної політики України.

Метою дослідження є вивчення теоретичних основ економічної інтеграції, аналіз сучасного стану та оцінка ефективності інтеграційних процесів у Північній Америці, а також визначення ключових проблем, викликів і перспектив їх подальшого розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- розкрити сутність і основні форми міжнародної економічної інтеграції;

- проаналізувати теоретичні підходи до вивчення інтеграційних процесів;
- дослідити особливості розвитку інтеграції в Північній Америці;
- оцінити економічну ефективність функціонування НАФТА / USMCA на основі макроекономічних показників;
- виявити основні інституційні та структурні проблеми інтеграції;
- проаналізувати сучасні виклики та визначити перспективи розвитку інтеграційних процесів у регіоні.

Об'єктом дослідження є процеси міжнародної економічної інтеграції.

Предметом дослідження є особливості функціонування та розвитку інтеграційного об'єднання НАФТА / USMCA, а також його вплив на економічний розвиток країн Північної Америки.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналіз і синтез, порівняльний аналіз, статистичні методи, економетричні методи (кореляційно-регресійний аналіз), а також графічний метод для візуалізації результатів.

Інформаційною базою дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, офіційні статистичні дані міжнародних організацій, аналітичні звіти та відкриті джерела.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання проведеного аналізу для оцінки ефективності інтеграційних процесів та формування рекомендацій щодо їх удосконалення в умовах сучасних глобальних викликів.

Структура кваліфікаційної роботи побудована відповідно до логіки дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури з 42 найменувань, 17 рисунків та 7 таблиць . Загальна кількість сторінок – 70.

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ: СУТНІСТЬ, ФОРМИ ТА ТЕОРЕТИЧНІ МОДЕЛІ

1.1 Теоретичні підходи до пояснення економічної інтеграції та її ефектів

Формування наукового підходу до дослідження економічної інтеграції відноситься до середини XX століття. Водночас сам термін «економічна інтеграція» набув широкого поширення вже у післявоєнний період, що було зумовлено інтенсивним розвитком інституційних форм міжнародного економічного співробітництва та створенням відповідних міждержавних організацій.

Суттєве зростання наукового інтересу до проблематики інтеграційних процесів відбулося після підписання Римського договору у 1957 році, який поклав початок функціонуванню Європейської економічної спільноти (ЄЕС). Ця подія стала визначальним етапом у розвитку європейської інтеграції та стимулювала активізацію наукових досліджень, спрямованих на оцінку її впливу на національні економіки [1–2].

Подальший розвиток інтеграційних процесів у світовій економіці супроводжувався створенням нових регіональних об’єднань, серед яких варто виділити НАФТА (1994), Меркосур (1991), Єврозону (1999) та інші. Їх поява засвідчила багатогранність економічної інтеграції, її складну структуру та багаторівневий характер, а також суттєвий вплив на трансформацію глобального економічного середовища.

Важливий внесок у розвиток теорії економічної інтеграції зробив Бела Баласса, який у 1961 році у праці «Теорія економічної інтеграції» визначив основні концептуальні підходи до аналізу інтеграційних процесів. Учений довів, що поглиблення міжнародного поділу праці, активізація внутрішньорегіональної торгівлі та узгодження економічної політики сприяють

підвищенню ефективності функціонування національних економік, зміцненню їх конкурентних позицій і зростанню загального рівня добробуту [3].

На сучасному етапі економічна інтеграція залишається одним із пріоритетних об’єктів наукового аналізу, що зумовлено зростаючою взаємозалежністю національних економік у процесі глобалізації, а також посиленням впливу наднаціональних інституцій на регулювання економічних процесів. У таких умовах інтеграційні процеси розглядаються як важливий фактор забезпечення стійкого економічного розвитку та підвищення ефективності функціонування економічних систем [4].

Отже, економічна інтеграція є складним і багатовимірним процесом, що включає інституційні, економічні та політичні зміни, спрямовані на формування спільного економічного простору. Її сутність полягає у поступовому усуненні торговельних бар’єрів, узгодженні нормативно-правової бази та координації економічної політики держав-учасниць з метою досягнення синергетичного ефекту від їх взаємодії.

Підходи до трактування поняття «економічна інтеграція» наведено у табл. 1.1.

У сучасній економічній теорії сформувалося різноманіття підходів, що пояснюють передумови виникнення торговельних союзів і міждержавних економічних об’єднань. Найбільш поширеними серед них є такі концепції.

Таблиця 1.1

Підходи до визначення поняття «економічна інтеграція» представлені

Автор / наукова школа	Сутність підходу	Ключові характеристики
Бела Баласса	Інтеграція як процес усунення торговельних бар'єрів і формування спільного ринку	Етапність інтеграції; лібералізація торгівлі; підвищення ефективності
Якоб Вінер	Інтеграція через створення митних союзів і аналіз ефектів торгівлі	Ефекти створення і відхилення торгівлі; зміна торгових потоків
Джеймс Мід	Інтеграція як механізм оптимізації міжнародної торгівлі	Вигоди від спеціалізації; підвищення добробуту
Ян Тінберген	Інтеграція як усунення дискримінаційних бар'єрів між економіками	Негативна та позитивна інтеграція; роль економічної політики
Ернст Хаас (неофункціоналізм)	Інтеграція як процес, що розвивається через «ефект переливу»	Наднаціональні інституції; політична взаємодія; динамічність
Девід Мітрані (функціоналізм)	Інтеграція як співпраця в окремих функціональних сферах	Секторальний підхід; поступовість; практична взаємодія
Дуглас Норт (інституціоналізм)	Інтеграція як процес формування ефективних інститутів	Правила гри; зниження трансакційних витрат; інституційна взаємодія
Пол Кругман, Моріс Обстфельд	Інтеграція як складова глобалізації та розвитку світових ринків	Економія на масштабі; мобільність факторів; глобальна конкуренція

Джерело: складено автором на основі [5–12]

По-перше, теорія конкурентних переваг виходить із того, що участь держав у інтеграційних об'єднаннях забезпечує їм додаткові економічні вигоди. Усунення тарифних і нетарифних бар'єрів стимулює розвиток взаємної торгівлі, а також сприяє більш ефективному використанню ресурсного потенціалу. Як наслідок, це позитивно впливає на динаміку валового внутрішнього продукту, рівень зайнятості та загальну ефективність виробництва [13].

По-друге, політично орієнтовані підходи акцентують увагу на неекономічних мотивах інтеграції. Вони розглядають об'єднання держав як інструмент посилення політичної взаємодії, забезпечення колективної безпеки та формування наднаціональних інституцій. У цьому контексті економічні

результати виступають не головною метою, а супровідним ефектом реалізації політичних інтересів [14].

По-третє, теорія урівноваження економічних сил пояснює інтеграційні процеси прагненням держав зміцнити свої позиції у світовій економіці. Об’єднання у великі економічні блоки дозволяє ефективніше конкурувати з провідними центрами глобальної сили, такими як США, Європейський Союз чи Китай. Окрім цього, інтеграція сприяє підвищенню інвестиційної привабливості, полегшує залучення іноземного капіталу та створює можливості для спільного реагування на глобальні виклики, зокрема у сферах екології та безпеки [15].

Окреме місце посідає теорія оптимального валютного режиму, яка досліджує доцільність вибору певної валютної політики в умовах інтеграції. Вона обґрунтовує використання різних валютних механізмів — від запровадження спільної валюти до застосування фіксованих чи плаваючих валютних курсів. Значення цієї теорії полягає у забезпеченні макроекономічної стабільності та зниженні валютних ризиків у межах інтеграційних об’єднань [9].

Сучасні підходи, зокрема нові теорії міжнародної торгівлі, приділяють значну увагу процесам спеціалізації. Вони розрізняють горизонтальну та вертикальну спеціалізацію. У першому випадку йдеться про виробництво подібних товарів у різних країнах, тоді як у другому — про поділ виробничого процесу на окремі стадії між державами. Така організація виробництва сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів і формуванню міжнародних виробничих мереж [16].

Згідно з цими теоретичними підходами, економічна інтеграція виступає важливим чинником розвитку як горизонтальної, так і вертикальної спеціалізації. Горизонтальна спеціалізація полягає у зосередженні виробництва на тих видах продукції, щодо яких країна володіє порівняльними перевагами, що можуть визначатися нижчим рівнем витрат або вищою продуктивністю

ресурсів. Це сприяє розширенню торговельних зв’язків і стимулює економічне зростання.

Водночас особливого значення набуває вертикальна спеціалізація, що реалізується через формування глобальних виробничих ланцюгів. У межах таких ланцюгів країни виконують окремі етапи виробництва, що дозволяє оптимізувати витрати, підвищити ефективність та зміцнити конкурентні позиції на міжнародних ринках. Саме ця форма взаємодії лежить в основі розвитку глобальних ланцюгів доданої вартості.

Крім зазначених концепцій, у науковій літературі представлені й альтернативні підходи до пояснення інтеграційних процесів, серед яких теорія оптимальної торговельної політики, концепція економічної залежності та теорія політичних коаліцій. Кожен із них пропонує власне бачення причин і наслідків інтеграції держав [15].

Отже, інтеграція національних економік зумовлена прагненням держав до отримання комплексних переваг, серед яких — спрощення торговельних відносин, розширення інвестиційних можливостей і розвиток ключових галузей економіки. Поєднання економічних потенціалів сприяє підвищенню ефективності функціонування країн в умовах глобальної конкуренції, активізації міжнародної торгівлі, зростанню інвестиційної привабливості та розвитку виробничого сектору.

1.2 Форми та етапи міжнародної економічної інтеграції

Міжнародна економічна інтеграція вирізняється різноманіттям форм, що відрізняються за рівнем глибини інтеграційних процесів і ступенем економічної взаємодії між державами. Ці форми відображають різні етапи розвитку інтеграції та масштаби координації економічної політики країн-учасниць. Основні з них наведено на рис. 1.1.

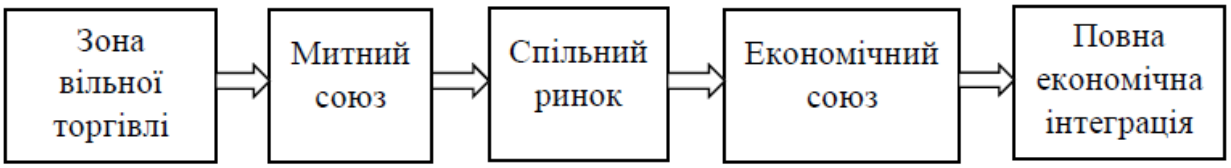

Рис. 1.1. Форми міжнародної економічної інтеграції

Джерело: складено автором

Зона вільної торгівлі належить до базових і найменш складних форм міжнародної економічної інтеграції. Її сутність полягає у формуванні об'єднання держав, у межах якого скасовуються або значно знижуються митні тарифи та інші обмеження у взаємній торгівлі. Така лібералізація сприяє зростанню обсягів товарообігу між країнами, а також створює передумови для зниження цін на продукцію [17].

Водночас характерною рисою цієї форми інтеграції є те, що кожна держава зберігає незалежність у проведенні митної політики щодо третіх країн. Іншими словами, учасники не запроваджують єдиний зовнішній тариф і самостійно регулюють свої торговельні відносини з державами, які не входять до об'єднання.

Крім того, країни-учасниці мають право самостійно визначати національні стандарти, технічні та санітарні вимоги, а також правила встановлення походження товарів. Це свідчить про збереження значного рівня економічної самостійності в межах такої інтеграційної моделі.

Участь у зоні вільної торгівлі не передбачає передачі частини суверенних повноважень наднаціональним органам. Держави зберігають повний контроль над формуванням внутрішньої економічної політики та реалізацією власних стратегій розвитку.

Аналогічна автономія зберігається і у фінансовій сфері. На відміну від більш глибоких форм інтеграції, тут не виникає необхідності у впровадженні спільної валюти чи координації грошово-кредитної політики. Кожна країна

самостійно визначає монетарні інструменти, включаючи процентні ставки та валютне регулювання.

Загалом функціонування зони вільної торгівлі забезпечує розширення зовнішньоекономічних зв'язків, підвищення інвестиційної привабливості, доступ до ширших ринків збуту та стимулювання економічного зростання [18].

Таким чином, зона вільної торгівлі розглядається як початковий етап інтеграційного розвитку, що створює передумови для переходу до більш складних форм співпраці, зокрема митного союзу або економічного об'єднання. Вона дозволяє країнам оцінити переваги відкритості економік, водночас зберігаючи високий рівень суверенітету.

Митний союз є наступним, більш поглибленим рівнем інтеграції. Його ключова відмінність полягає не лише у ліквідації внутрішніх торговельних бар'єрів, а й у формуванні спільної політики щодо зовнішньої торгівлі.

Основною ознакою митного союзу виступає запровадження єдиного зовнішнього тарифу, що передбачає узгодження митних ставок і правил торгівлі з третіми країнами. Для забезпечення ефективності такого об'єднання держави, як правило, розробляють спільну нормативно-правову базу, включаючи єдиний митний кодекс, який регламентує процедури митного контролю та оформлення.

Ще однією важливою характеристикою є повна відсутність митних бар'єрів у внутрішній торгівлі. Переміщення товарів між країнами-учасницями здійснюється без митного контролю, що значно спрощує торговельні операції та сприяє їх інтенсифікації [16; 19].

У межах митного союзу також відбувається координація зовнішньоторговельної політики. Країни узгоджено укладають міжнародні торговельні угоди та формують єдині підходи до тарифного регулювання імпорту. Це дозволяє інтеграційному об'єднанню виступати як єдиний економічний суб'єкт на світовій арені та підвищує його переговорну спроможність.

Разом із тим, така форма інтеграції передбачає більш тісну взаємодію між державами, що зумовлює часткове обмеження їх економічного суверенітету та необхідність досягнення компромісів у питаннях спільної торговельної політики.

Наступним етапом розвитку інтеграційних процесів є формування спільного ринку. Його відмінною рисою є забезпечення вільного руху основних факторів виробництва — товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Це створює умови для функціонування єдиного економічного простору без внутрішніх бар'єрів і сприяє більш глибокій економічній взаємодії між країнами.

У межах функціонування спільного ринку забезпечується вільне переміщення товарів і послуг між країнами-учасницями без застосування митних обмежень та більшості адміністративних бар'єрів. Це створює сприятливі умови для активізації торговельної діяльності та підвищення загальної ефективності національних економік. Одночасно реалізується свобода руху капіталу, що дає змогу суб'єктам господарювання інвестувати у будь-якій країні об'єднання без істотних перешкод. Такий підхід стимулює розширення підприємницької діяльності, посилення конкуренції та зростання продуктивності.

Важливою рисою спільного ринку є узгодження регуляторних підходів. Держави гармонізують технічні стандарти, вимоги до якості продукції, екологічні норми та правила безпеки. Це дозволяє сформувати рівні умови конкуренції та зменшити вплив нетарифних обмежень.

Окрім цього, значна увага приділяється координації соціальної політики. Зокрема, країни узгоджують положення трудового законодавства, системи соціального захисту та пенсійного забезпечення, що сприяє формуванню єдиних соціальних стандартів і покращенню умов життя населення.

Отже, функціонування спільного ринку забезпечує країнам низку суттєвих переваг, серед яких розширення доступу до ринків, активізація

інвестиційних процесів та підвищення рівня зайнятості. Водночас досягнення такого рівня інтеграції потребує значної координації державної політики та готовності до часткової передачі повноважень у сфері економічного регулювання.

Наступним етапом інтеграційного розвитку є економічний союз, який характеризується більш глибоким рівнем взаємодії між державами. Він передбачає не лише вільний рух факторів виробництва, а й узгодження економічної, соціальної та частково політичної політики, що формує єдиний інтегрований економічний простір.

Однією з ключових ознак економічного союзу є координація макроекономічної політики, зокрема у бюджетній, податковій та монетарній сферах. У межах такого об'єднання можливе запровадження спільної валюти, що сприяє зниженню трансакційних витрат, спрощенню фінансових операцій і підвищенню стабільності економічного середовища, а також зміцненню позицій на міжнародних фінансових ринках.

Використання єдиної валюти дозволяє також зменшити валютні ризики, підвищити прозорість економічних відносин і забезпечити ефективніше функціонування інтегрованого ринку. У результаті формується високий рівень економічної взаємозалежності та створюються умови для довгострокового розвитку країн-учасниць.

Важливим аспектом економічного союзу є гармонізація законодавства. Узгодження правових норм у сферах торгівлі, фінансів, промисловості, екології та інших ключових напрямів сприяє усуненню адміністративних бар'єрів, створенню однакових умов ведення бізнесу та формуванню прозорого конкурентного середовища [16; 20].

Найвищим рівнем інтеграції є політичний союз, який передбачає не лише економічну, а й глибоку політичну та соціальну взаємодію держав. Його характерною ознакою є створення наднаціональних органів управління, таких

як спільний парламент або виконавчі інституції, що мають повноваження приймати рішення від імені всіх країн-учасниць та визначати стратегічні напрями розвитку [21].

У межах політичного союзу також відбувається глибока уніфікація правових систем. Це включає гармонізацію законодавства у сферах прав людини, правопорядку та соціального забезпечення, що сприяє формуванню єдиного правового простору та забезпечує однаковий рівень захисту громадян.

Таким чином, політичний союз характеризується найвищим ступенем інтеграції, що передбачає значну передачу суверенних повноважень наднаціональним інституціям. Його формування сприяє зміцненню політичної стабільності, підвищенню економічного потенціалу, ефективній координації у сфері безпеки та посиленню позицій на міжнародній арені.

Водночас досягнення такого рівня інтеграції є складним і тривалим процесом, який потребує високого рівня довіри між державами, узгодженості стратегічних інтересів і наявності ефективних механізмів спільного ухвалення рішень.

1.3 Теоретичні моделі економічної інтеграції та їх еволюція в умовах глобалізації

На сучасному етапі економічна інтеграція виступає одним із ключових напрямів досліджень у межах економічної науки, оскільки саме вона значною мірою визначає характер взаємодії держав в умовах глобалізації. Інтеграційні процеси розглядаються не лише як засіб розширення міжнародної торгівлі, а й як важливий інструмент структурної модернізації національних економік, підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення довгострокового економічного зростання. Для пояснення природи, механізмів і наслідків інтеграції у науковій літературі сформовано низку теоретичних підходів, кожен

із яких зосереджується на окремих аспектах цього складного та багатовимірного явища [14].

Однією з базових концепцій є теорія митного союзу, розроблена Джейкобом Вінером у середині XX століття. У рамках цього підходу інтеграційні процеси аналізуються через співвідношення двох ефектів — створення торгівлі та її відхилення. Перший виникає тоді, коли менш ефективне внутрішнє виробництво заміщується більш дешевими товарами з країн-партнерів. Другий пов’язаний із ситуацією, коли імпорт із більш ефективних третіх країн витісняється продукцією з інтеграційного об’єднання, що користується преференціями. Таким чином, інтеграція може мати як позитивні, так і суперечливі наслідки, що зумовлює необхідність ретельного вибору форм і напрямів співробітництва [22].

Подальший розвиток теоретичного осмислення інтеграційних процесів пов’язаний із неокласичним підходом, представниками якого є Бела Баласса та Ян Тінберген. У межах цієї теорії інтеграція трактується як поступовий процес поглиблення економічної взаємодії між країнами. Зокрема, у межах підходу Баласси інтеграція розглядається як поетапний процес, що передбачає проходження п’яти послідовних стадій — від формування зони вільної торгівлі до досягнення повної економічної інтеграції. Всі наступні рівені характеризується більш тісною координацією економічної політики, гармонізацією інституційного середовища та зростанням взаємозалежності національних економік, що сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів і загального добробуту [3].

Вагоме значення для аналізу валютних аспектів інтеграції має теорія оптимального валютного простору, запропонована Робертом Манделлом. Вона визначає умови, за яких створення валютного союзу є економічно обґрунтованим. Серед ключових критеріїв — подібність економічних структур країн, висока мобільність факторів виробництва, а також наявність ефективних

механізмів перерозподілу фінансових ресурсів. Дотримання цих умов дозволяє знизити ризики макроекономічної нестабільності та забезпечити ефективне функціонування інтеграційного об’єднання [15; 23].

Окремий напрям досліджень пов’язаний із політико-економічними концепціями, зокрема функціоналізмом і неофункціоналізмом, започаткованими Девідом Мітрані та розвиненими Ернстом Хаасом. Згідно з цими підходами, інтеграційні процеси зазвичай розпочинаються у вузьких галузях — таких як транспорт, енергетика чи торгівля — і поступово поширюються на ширші сфери економічної та політичної взаємодії. Вирішальну роль у цьому відіграє ефект «переливу» (spillover), за якого поглиблення співпраці в одній сфері стимулює розвиток інтеграції в інших напрямах. У підсумку формується система наднаціональних інституцій, що координують діяльність держав і забезпечують подальше поглиблення інтеграційних процесів.

Важливий внесок у дослідження сучасних інтеграційних процесів зробили новітні теорії міжнародної торгівлі, зокрема підхід, розроблений Полом Кругманом. У межах цієї концепції основна увага зосереджується на таких чинниках, як ефект масштабу виробництва, недосконала конкуренція та міжнародна спеціалізація. При цьому розрізняють два ключові типи спеціалізації — горизонтальну та вертикальну. Перша передбачає виробництво схожих товарів у різних країнах, тоді як друга ґрунтується на розподілі виробничого процесу на окремі етапи, що здійснюються в різних державах. Такий підхід до організації виробництва сприяє формуванню глобальних ланцюгів створення доданої вартості, підвищує ефективність використання ресурсів та дозволяє знижувати виробничі витрати.

Поряд із цим сучасні підходи до аналізу інтеграції враховують також інституційні та глобалізаційні чинники. Вагомий вплив на розвиток економічної взаємодії між країнами здійснюють міжнародні організації, транснаціональні корпорації, а також процеси цифровізації, які суттєво трансформують характер

глобальних економічних зв’язків. У цих умовах економічна інтеграція розглядається як динамічний процес, що постійно змінюється під впливом технологічного розвитку та сучасних глобальних викликів.

Отже, сучасні теоретичні підходи до економічної інтеграції формують комплексне бачення механізмів міждержавної взаємодії та дозволяють оцінити як потенційні переваги, так і можливі ризики інтеграційних процесів. Водночас жодна з наявних теорій не може вважатися універсальною, що зумовлює необхідність використання комплексного підходу з урахуванням особливостей економічного розвитку, інституційного середовища та стратегічних пріоритетів окремих країн.

Висновки до розділу

У першому розділі було розкрито сутність економічної інтеграції, проаналізовано її основні форми, етапи розвитку та теоретичні підходи до її пояснення. Проведений аналіз показав, що економічна інтеграція є складним і багатовимірним процесом, який охоплює не лише економічні, а й політичні та інституційні аспекти взаємодії держав.

З’ясовано, що інтеграційні процеси формуються під впливом різних факторів — від прагнення до економічної вигоди та підвищення конкурентоспроможності до політичних інтересів і необхідності реагування на глобальні виклики. Різноманіття теоретичних підходів (неокласичних, політико-економічних, інституційних та сучасних теорій міжнародної торгівлі) свідчить про складність цього явища та відсутність єдиного універсального пояснення його природи.

Дослідження форм міжнародної економічної інтеграції дозволило встановити їх поступовий ієрархічний розвиток — від зони вільної торгівлі до політичного союзу. Кожен наступний етап характеризується глибшою

координацією економічної політики, зменшенням рівня національного суверенітету та посиленням взаємозалежності між країнами.

Окрему увагу приділено еволюції теоретичних моделей інтеграції в умовах глобалізації. Встановлено, що сучасні інтеграційні процеси значною мірою визначаються розвитком глобальних виробничих ланцюгів, діяльністю транснаціональних корпорацій, цифровізацією та зростанням ролі міжнародних інституцій. Це зумовлює необхідність комплексного підходу до їх аналізу та врахування як економічних, так і інституційних чинників.

Таким чином, економічна інтеграція виступає важливим інструментом розвитку національних економік, підвищення їх ефективності та адаптації до умов глобальної конкуренції. Водночас її реалізація потребує зваженої політики, узгодження інтересів держав та врахування можливих ризиків, що супроводжують інтеграційні процеси.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ

2.1 Трансформація НАФТА в USMCA: передумови та ключові положення угоди

Формування інтеграційних процесів у Північній Америці відбувалося під впливом сукупності економічних і політичних чинників та стало результатом тривалої еволюції торговельно-економічних відносин між США, Канадою і Мексикою. Передумови до створення інтеграційних об’єднань почали складатися ще у другій половині XX століття, коли країни регіону шукали ефективні шляхи забезпечення стабільного економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності в умовах зростаючої глобальної конкуренції.

Вагом фактором активізації інтеграційних процесів стали глобалізаційні тенденції, що набули особливої інтенсивності у зазначений період. Посилення взаємозалежності національних економік, а також необхідність реагування на зовнішні економічні виклики змусили уряди країн переглянути підходи до економічної політики. Зокрема, кризи 1970-х років, пов’язані з нафтовими шоками та нестабільністю валютних курсів, продемонстрували вразливість економік і актуалізували потребу у створенні більш стабільного та передбачуваного середовища для розвитку торгівлі та інвестицій.

На цьому тлі одним із перших етапів інтеграції стало поглиблення двостороннього економічного співробітництва між США та Канадою. Така взаємодія дала змогу оцінити практичні переваги лібералізації торгівлі, серед яких — зростання товарообігу, активізація інвестиційних процесів і створення нових робочих місць [24].

Суттєвим стимулом до подальшої інтеграції стало прагнення США посилити свої позиції у світовій економіці, особливо на тлі зміцнення ролі

Європейського Союзу та країн Азійсько-Тихоокеанського регіону. У цьому контексті формування тристороннього об’єднання розглядалося як інструмент створення потужного економічного блоку, здатного конкурувати з іншими глобальними центрами економічного розвитку.

У результаті поєднання зазначених передумов у 1994 році було укладено Північноамериканську угоду про вільну торгівлю (НАФТА). Її підписання стало переломним моментом у розвитку інтеграційних процесів у регіоні, оскільки суттєво змінило характер економічної взаємодії між країнами та визначило подальші напрями їх стратегічного співробітництва [25].

Ключові положення Північноамериканської угоди про вільну торгівлю (НАФТА) охоплювали комплекс заходів, спрямованих на поступову лібералізацію торгівлі та поглиблення економічної взаємодії між державами-учасницями [26].

Насамперед угода передбачала поетапне зниження, а в подальшому — повне скасування митних тарифів і більшості нетарифних обмежень у взаємній торгівлі. Це створило умови для здешевлення товарів і послуг, а також сприяло розширенню доступу до внутрішніх ринків країн-партнерів.

Важливим результатом реалізації угоди стало зростання обсягів товарообігу між державами. Завдяки цьому країни змогли ефективніше використовувати власні конкурентні переваги та зміцнювати свої позиції у міжнародній торгівлі.

Окрему увагу було приділено формуванню сприятливого інвестиційного середовища. Угода забезпечувала правовий захист інвесторів, рівні умови доступу до ринків та гарантії стабільності, що сприяло активізації транскордонного руху капіталу.

Також важливим елементом стало встановлення єдиних підходів до захисту інтелектуальної власності. Уніфікація стандартів у цій сфері створила

додаткові стимули для інноваційної діяльності та розвитку високотехнологічних галузей.

Крім економічних аспектів, угода охоплювала соціальні та екологічні питання. Було запроваджено спільні вимоги щодо дотримання трудових прав і охорони довкілля, що сприяло підвищенню рівня соціальної відповідальності бізнесу.

Важливу роль відігравали й інституційні механізми співпраці, зокрема процедури врегулювання торговельних спорів, консультації між сторонами та координація політики.

Окремим напрямом стало регулювання аграрного сектору, що передбачало узгодження стандартів якості, безпеки продукції та умов торгівлі сільськогосподарськими товарами, сприяючи розвитку цієї галузі.

Таким чином, укладення НАФТА стало важливим етапом у розвитку регіональної інтеграції в Північній Америці, заклавши основу для активізації економічного співробітництва та підвищення ефективності функціонування національних економік.

Разом із тим, зміни у світовій економіці зумовили необхідність модернізації угоди, що призвело до її трансформації у формат USMCA у 2020 році [27].

Однією з ключових причин оновлення стали суттєві зміни глобального економічного середовища. З часу підписання НАФТА значно зросла роль цифрових технологій і електронної торгівлі, які не були враховані в початковій редакції угоди, що вимагало перегляду її положень.

Важливим напрямом модернізації стало оновлення правил функціонування автомобільної промисловості. Було підвищено вимоги до рівня локалізації виробництва та використання регіональних компонентів, що мало на меті підтримку внутрішнього виробництва і збереження робочих місць.

Суттєвих змін зазнали також соціальні стандарти. У новій угоді було посилено вимоги щодо захисту трудових прав, особливо у Мексиці, що сприяло підвищенню рівня оплати праці та покращенню умов зайнятості.

Не менш важливим стало розширення екологічних положень. Угода передбачає більш жорсткі механізми контролю за впливом господарської діяльності на довкілля та стимулює дотримання принципів екологічної відповідальності.

Крім того, оновлення угоди було спрямоване на розширення доступу до внутрішніх ринків, зокрема у таких чутливих секторах, як сільське господарство, що створило додаткові можливості для експорту та підвищення конкурентоспроможності виробників.

Важливу роль у перегляді угоди відіграли також політичні та геоекономічні чинники. Зміна пріоритетів у торговельній політиці, особливо з боку США, зумовила необхідність адаптації умов співробітництва з урахуванням нових стратегічних інтересів.

Отже, трансформація НАФТА в USMCA була спрямована на адаптацію інтеграційного об’єднання до сучасних умов розвитку світової економіки, підвищення ефективності регіональної взаємодії та вдосконалення механізмів регулювання торгівлі, соціальної та екологічної політики в Північній Америці.

Оновлена торговельна угода USMCA передбачає комплекс заходів у сфері митного регулювання та спрощення торговельних процедур, спрямованих на підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності країн-учасниць [25].

Передусім значна увага приділяється оптимізації митних процедур. У межах угоди вдосконалено механізми митного контролю та спрощено процес оформлення товарів. Зокрема, Канада і Мексика погодилися підвищити порогові значення вартості товарів, що дозволяє уникати складних митних формальностей при обробці низьковартісних експрес-відправлень.

Важливим аспектом є також скорочення часу та витрат, пов’язаних із митним оформленням. Запровадження стандартизованих процедур сприяє зменшенню затримок на кордонах і оптимізації витрат суб’єктів господарювання, що позитивно впливає на швидкість переміщення товарів за умови дотримання встановлених вимог.

Суттєвим нововведенням є застосування принципу «єдиного вікна», який передбачає використання єдиної електронної системи для подання та обробки митної документації. Такий підхід дозволяє скоротити адміністративні бар’єри, зменшити часові витрати та підвищити прозорість процедур.

Крім того, угода передбачає уніфікацію митних процедур на території всіх країн-учасниць. Це забезпечує єдині підходи до здійснення митного контролю на пунктах пропуску, знижує рівень невизначеності для бізнесу та полегшує здійснення зовнішньоторговельних операцій.

Важливим елементом є забезпечення відкритості інформації. Країни зобов’язуються регулярно надавати актуальні дані щодо умов імпорту, експорту та транзиту, включаючи митні ставки, збори та можливі санкції. Це сприяє більш ефективному плануванню зовнішньоекономічної діяльності, особливо для малого і середнього бізнесу.

Окрему увагу приділено спрощенню процедур для низьковартісних експрес-відправлень. Для товарів вартістю до 2500 доларів США передбачено спрощений режим митного оформлення, що передбачає зменшення кількості необхідних документів і фінансових витрат. Такий підхід стимулює розвиток міжнародної торгівлі та розширює можливості участі малого і середнього бізнесу у зовнішньоекономічній діяльності.

2.2 Сучасні тенденції розвитку економічної інтеграції в Північній Америці

Визначальним інтеграційним об'єднанням, яке суттєво вплинуло на економічний розвиток країн Північної Америки, є НАФТА, трансформована згодом в угоду USMCA. Саме тому подальший аналіз доцільно зосередити на особливостях функціонування цього інтеграційного формату. Країни-учасниці об'єднання займають вагоме місце у світовій економіці, що значною мірою зумовлено провідною роллю США як однієї з найбільших економік світу за обсягом валового внутрішнього продукту.

Сукупний ВВП країн-учасниць НАФТА (USMCA) у 2023 році досяг максимального значення за весь період існування угоди та становив 31 652,28 млрд дол. США. Загалом динаміка цього показника характеризується зростанням, хоча в окремі періоди спостерігалися спади. Зокрема, зниження економічної активності відбулося у 2008 році внаслідок світової фінансової кризи, а також у 2020 році під впливом пандемії COVID-19 (рис. 2.1).

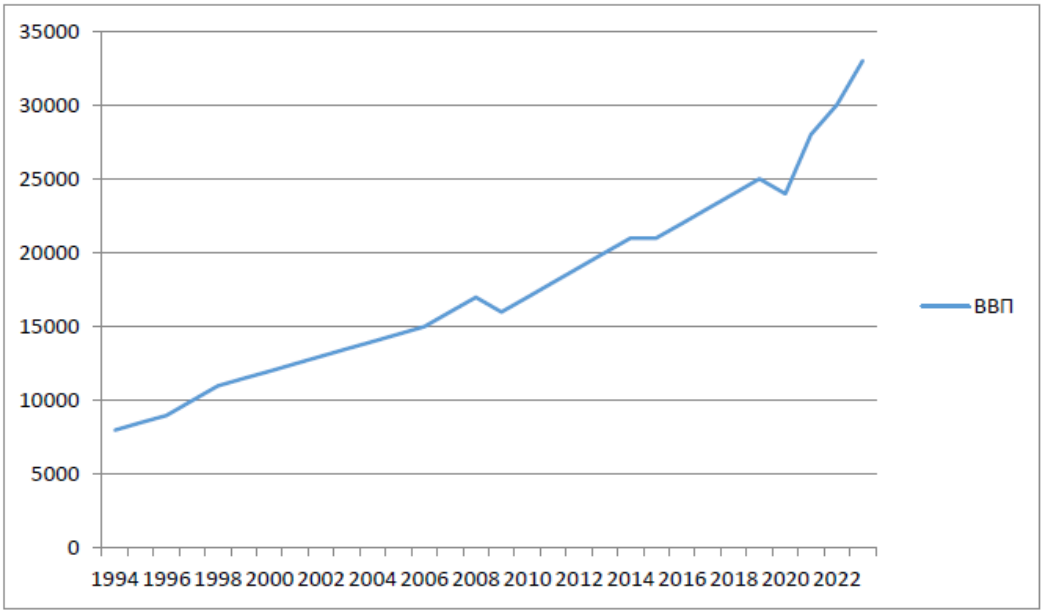

Рис. 2.1 ВВП країн НАФТА (USMCA) з 1994 по 2023 рр., млрд дол. США

Джерело: створено автором на основі [32]

Станом на 2024 рік країни НАФТА забезпечували 29,7% світового ВВП. Водночас варто підкреслити, що цей показник має тенденцію до зниження, оскільки у 2001 році він становив 35,4% (рис. 2.2).

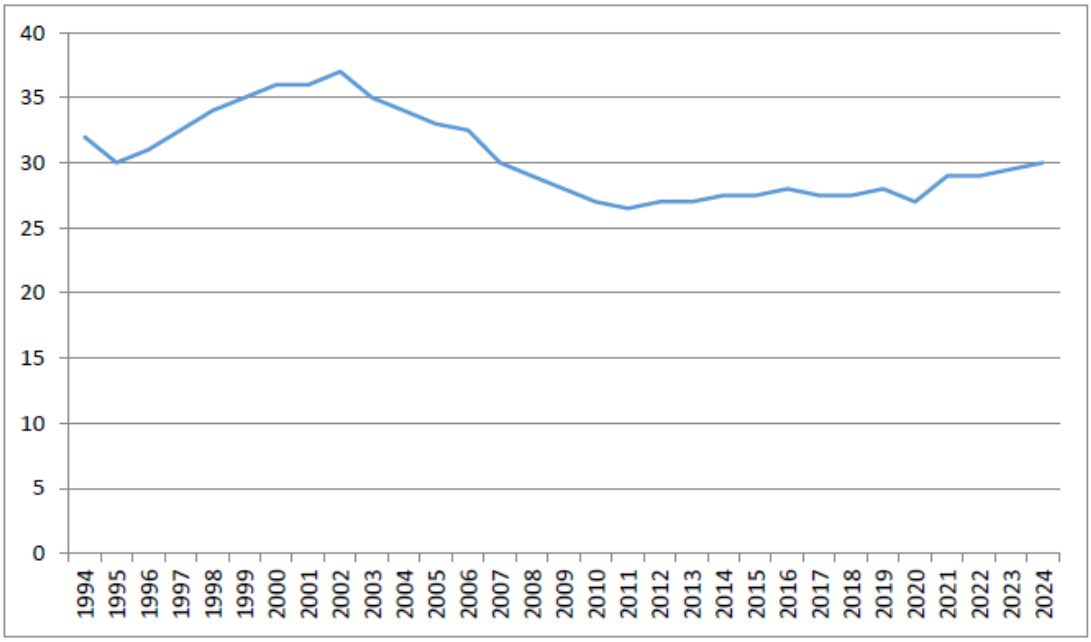

Рис. 2.2 Частка ВВП країн НАФТА (USMCA) у світі у 1994-2024 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Після набуття чинності угоди НАФТА обсяги взаємної торгівлі між країнами-учасницями загалом демонстрували стійке зростання, що підтверджує результативність інтеграційних процесів у Північній Америці. Водночас розвиток торговельних потоків не був рівномірним і залежав від впливу глобальних економічних чинників, що зумовлювало певну циклічність динаміки (рис. 2.3).

Зокрема, у 2009 році відбулося різке скорочення обсягів торгівлі, спричинене наслідками світової фінансової кризи. Подібна ситуація повторилася у 2020 році, коли пандемія COVID-19 призвела до порушення міжнародних виробничих і логістичних ланцюгів, а також до загального зниження ділової активності.

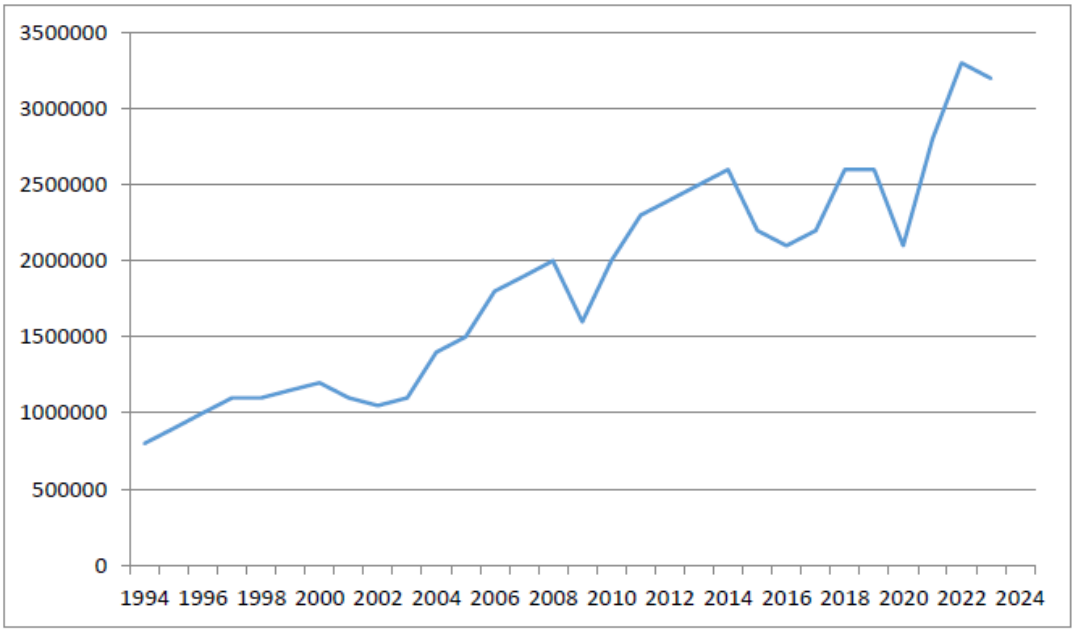

Рис. 2.3 Торгівля товарами країн НАФТА (USMCA) у 1994-2024 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [28]

У наступні роки, зокрема у 2021–2022 рр., спостерігалося відновлення торговельної активності, що було зумовлено поступовою стабілізацією світової економіки та адаптацією бізнесу до нових умов функціонування. Водночас у 2023 році зафіксовано певне уповільнення зростання або незначне скорочення обсягів торгівлі, що можна пов’язати з впливом сучасних глобальних викликів, включаючи геополітичну нестабільність та наслідки російське вторгнення в Україну.

За результатами 2024 року сукупний обсяг товарообігу між країнами-учасницями НАФТА (USMCA) перевищив 3 трлн дол. США, що підтверджує високий рівень економічної взаємозалежності між державами та свідчить про значний потенціал подальшого поглиблення інтеграційних процесів у регіоні.

Отже, аналіз динаміки взаємної торгівлі підтверджує, що інтеграційне об’єднання виступає важливим чинником економічного зростання, водночас залишаючись чутливим до зовнішніх економічних і політичних шоків.

Незважаючи на загальне зростання обсягів взаємної торгівлі в межах НАФТА, частка країн-учасниць у світовій торгівлі поступово знижувалася. Так, упродовж 2000–2024 років цей показник скоротився з 19% до 13% (рис. 2.4), це свідчить про відносне послаблення ролі регіону у глобальній торговельній системі.

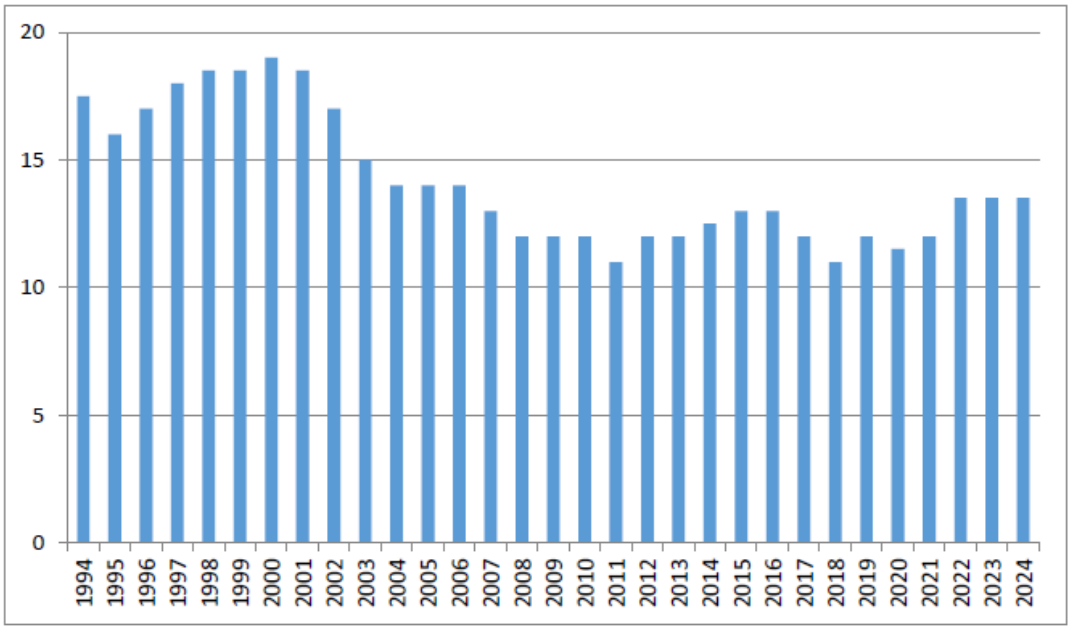

Рис. 2.4 Частка торгівлі товарами НАФТА (USMCA) у світі у 1994-2024 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [29]

Зазначена тенденція може пояснюватися посиленням конкурентного тиску з боку інших регіонів, передусім країн Азії, а також активізацією інтеграційних процесів у різних частинах світу. Водночас це не свідчить про втрату значення Північної Америки у міжнародній торгівлі, а лише відображає трансформацію структури глобальних торговельних потоків.

У межах НАФТА (USMCA) провідне місце у структурі товарообігу належить Сполученим Штатам Америки, які формують найбільшу частку торгівлі. Зокрема, у 2024 році їх частка у світовому товарному обігу становила 8,453%, що підтверджує статус країни як ключового економічного центру інтеграційного об’єднання.

Отже, попри поступове скорочення частки регіону у світовій торгівлі, країни НАФТА/USMCA продовжують відігравати вагому роль у глобальних економічних процесах, залишаючись одним із провідних центрів міжнародної торгівлі.

Для більш ґрунтовної оцінки ефективності інтеграційних процесів доцільно звернутися до аналізу внутрішньорегіональної торгівлі. Зокрема, динаміка внутрішньогрупового експорту країн Північної Америки свідчить про його стабільне зростання: якщо у 1995 році обсяг становив 277,794 млрд дол. США, то у 2024 році він досяг 793,020 млрд дол. США (рис. 2.5).

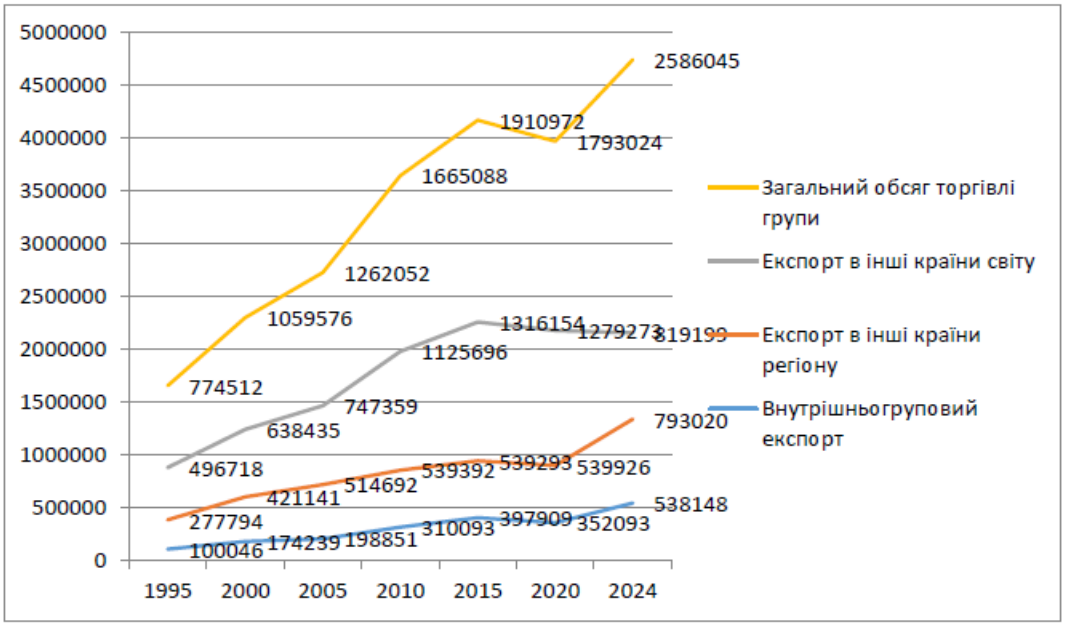

Рис. 2.5 Внутрішньо- та зовнішньогруповий експорт товарів країн Північної Америки у 1995-2024 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [29]

Водночас динаміка експорту характеризувалася певною нестабільністю, що була зумовлена впливом глобальних економічних факторів. Зокрема, у 2020 році відбулося істотне скорочення експортних показників унаслідок пандемії COVID-19, яка спричинила розриви у міжнародних ланцюгах постачання та загальне зниження ділової активності.

Попри тенденцію до зростання обсягів внутрішньорегіонального експорту, його частка у структурі загального експорту країн Північної Америки не є визначальною. Це свідчить про те, що значний обсяг товарних потоків спрямовується за межі інтеграційного об’єднання, що підтверджує відкритий характер економік регіону та їх активну інтегрованість у світову торговельну систему.

Отже, результати аналізу внутрішньорегіонального експорту свідчать про позитивний вплив інтеграційних процесів на розвиток торговельних відносин між країнами, водночас вказуючи на збереження їх значної орієнтації на зовнішні ринки.

Аналогічні тенденції спостерігаються і в імпортній сфері, що додатково свідчить про високий рівень відкритості економік країн регіону. Значна частка імпортованої продукції надходить із інших країн світу, що підтверджує активну участь держав Північної Америки у глобальних торговельних процесах.

Водночас обсяги внутрішньорегіонального імпорту також характеризуються стійкою тенденцією до зростання. Зокрема, якщо у 1995 році цей показник становив 258,411 млрд дол. США, то у 2024 році він досяг 711,656 млрд дол. США (рис. 2.6). Така динаміка свідчить про поступове посилення торговельно-економічної взаємодії між країнами інтеграційного об’єднання.

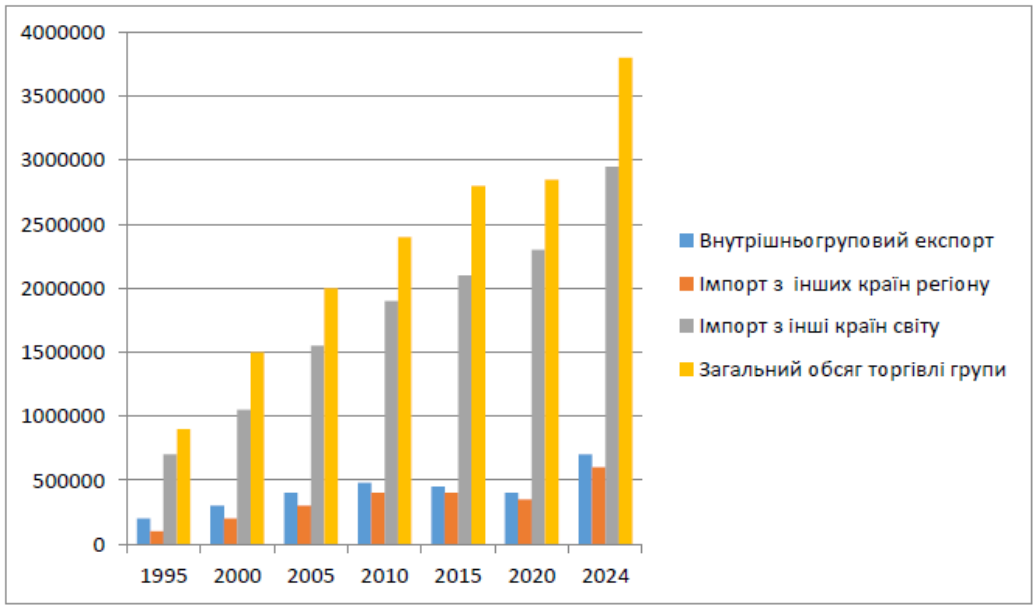

Рис. 2.6 Внутрішньо- та зовнішньогруповий імпорт товарів країн Північної Америки у 1995-2024 рр., млн дол. США

Джерело: створено автором на основі [29]

У 2020 році зафіксовано скорочення обсягів імпорту, що було зумовлено негативним впливом пандемії COVID-19, яка спричинила зниження міжнародної торговельної активності та порушення глобальних ланцюгів постачання.

Таким чином, результати аналізу імпортної динаміки свідчать, з одного боку, про зміцнення внутрішньорегіональних економічних зв'язків, а з іншого — про збереження значної залежності країн Північної Америки від зовнішніх ринків, що є характерною рисою відкритих економік.

У цілому частка внутрішньорегіональної торгівлі в межах НАФТА / USMCA демонструє тенденцію до поступового зниження, починаючи з 2000 року. Мінімального значення цей показник досяг у 2020 році — 22%, що було зумовлено негативним впливом пандемії на функціонування глобальної торговельної системи (рис. 2.7).

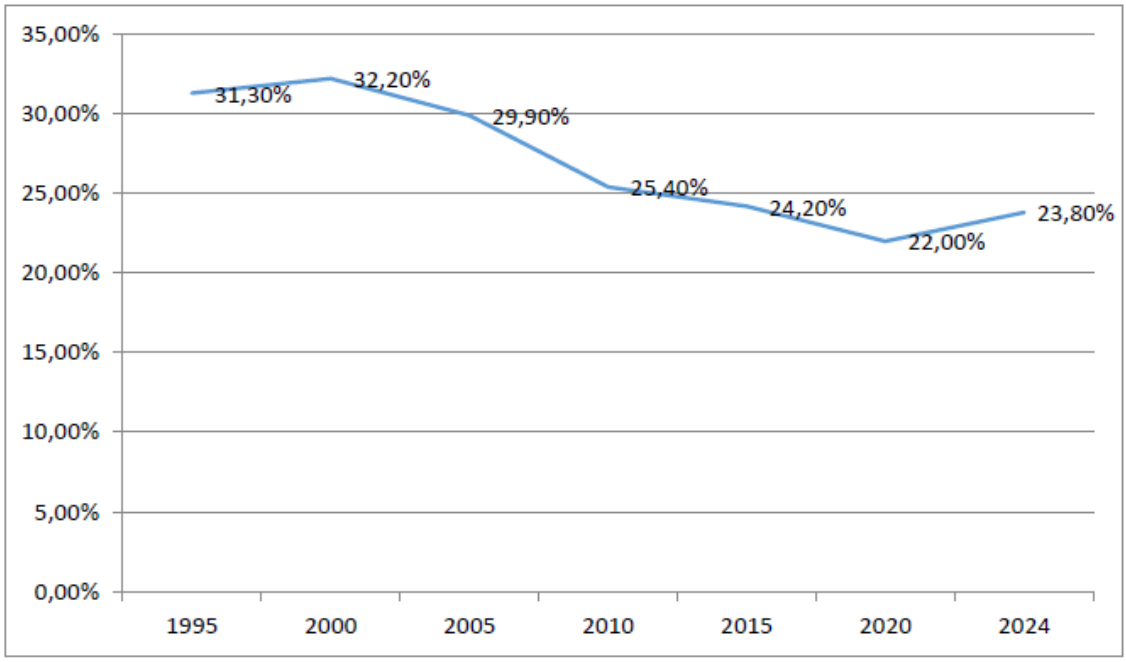

Рис. 2.7 Частка внутрішньогрупової торгівлі країн Північної Америки у 1993-2024 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [29]

У наступні роки спостерігається поступове відновлення даного показника: у 2024 році частка внутрішньорегіональної торгівлі зросла до 23,8%. Це може свідчити про стабілізацію торговельно-економічних зв'язків між країнами після кризового періоду, зумовленого пандемією, а також про позитивний вплив модернізації інтеграційної угоди.

Водночас довгострокова тенденція до зниження частки внутрішньорегіональної торгівлі може вказувати на посилення орієнтації країн Північної Америки на глобальні ринки, а також на зростання ролі інших центрів світової економіки у структурі міжнародної торгівлі.Отже, попри відновлення після кризових явищ, інтеграційне об'єднання зберігає відкритий характер і залишається глибоко інтегрованим у глобальну економічну систему.

Важливим напрямом оцінювання ефективності інтеграційних процесів є також аналіз інвестиційної активності в регіоні (рис. 2.8). Динаміка прямих

іноземних інвестицій у країнах-учасницях НАФТА / USMCA упродовж 1994–2023 років характеризується значною волатильністю, що пояснюється впливом глобальних економічних чинників і циклічним характером розвитку світової економіки.

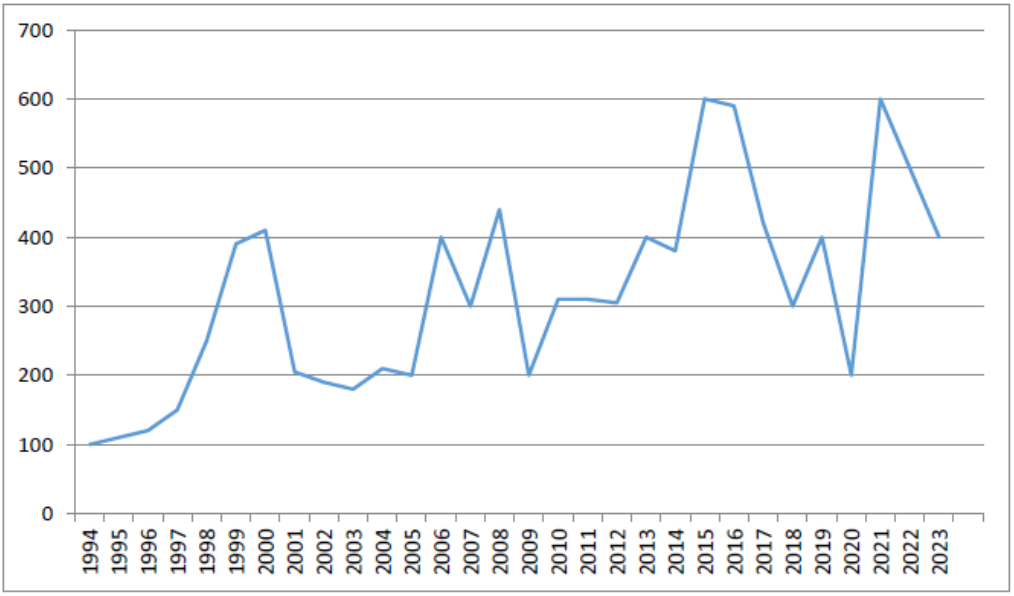

Рис. 2.8 Обсяги прямих іноземних інвестицій країн учасниць НАФТА/USMCA у 1994-2023 рр., млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [30]

Найвищий рівень припливу прямих іноземних інвестицій за останні роки було зафіксовано у 2015 році — 607,67 млрд дол. США, що свідчить про значну інвестиційну привабливість регіону в умовах відносної макроекономічної стабільності. Водночас найбільш суттєве скорочення інвестиційних надходжень спостерігалося у 2020 році, коли їх обсяг зменшився до 197,72 млрд дол. США. Така динаміка була зумовлена негативними наслідками пандемії COVID-19, яка призвела до різкого спаду ділової активності та змін у глобальних інвестиційних потоках.

У 2023 році обсяг прямих іноземних інвестицій у країнах НАФТА (USMCA) досяг 421,07 млрд дол. США, що свідчить про поступове відновлення інвестиційної активності після кризового періоду.

Економічна політика країн-учасниць НАФТА / USMCA характеризується поєднанням відкритості до міжнародної торгівлі з прагненням захистити національні економічні інтереси. У цьому контексті важливу роль відіграють протекціоністські заходи, спрямовані на підтримку стратегічних галузей та забезпечення економічної безпеки.

Особливої актуальності такі інструменти набули у 2020 році, коли під впливом пандемії відбулося різке зростання кількості обмежувальних заходів у сфері міжнародної торгівлі. Саме цей період став піковим за рівнем їх застосування у країнах регіону. ЗокремаСША та Канада впровадили по 1527 відповідних заходів, тоді як Мексика застосувала значно меншу їх кількість — 248 (рис. 2.9).

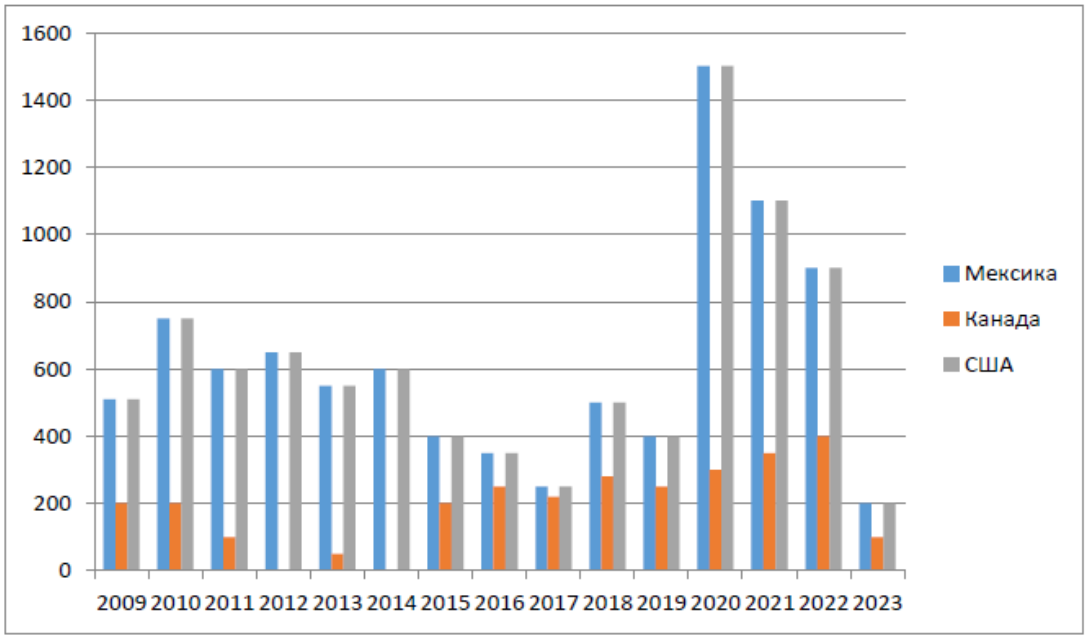

Рис. 2.9 Кількість протекціоністських заходів країн учасниць НАФТА / USMCA у 2009-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [31]

Зростання рівня протекціонізму було зумовлене необхідністю швидкого реагування на кризові явища, зокрема порушення глобальних ланцюгів постачання, спад виробничої активності та загрози макроекономічній стабільності. Водночас така тенденція відображає наявність певної суперечності між принципами економічної інтеграції та прагненням держав забезпечити захист власних економічних інтересів.

Отже, аналіз протекціоністської політики країн НАФТА/USMCA свідчить, що навіть у межах інтеграційного об’єднання держави зберігають значний рівень економічної самостійності та активно застосовують інструменти державного регулювання для зниження негативного впливу зовнішніх економічних шоків.

Поряд із цим важливу роль у розвитку економічної взаємодії відіграють лібералізаційні заходи. Їх впровадження сприяє зменшенню торговельних обмежень, розширенню доступу до ринків та стимулюванню міжнародної торгівлі.

Аналіз динаміки таких ініціатив показує, що найбільш активним суб’єктом у цій сфері виступали Сполучені Штати Америки, де пікові значення впровадження лібералізаційних заходів були зафіксовані у 2015, 2016 та 2020 роках. Це підтверджує провідну роль США у формуванні відкритого торговельного середовища в межах інтеграційного об’єднання.

Водночас у 2022 році Мексика досягла найвищого рівня реалізації лібералізаційних заходів за весь період, що досліджувався (рис. 2.10), це може свідчити про посилення її інтеграційної активності та прагнення до більш активної участі у світовій торгівлі.

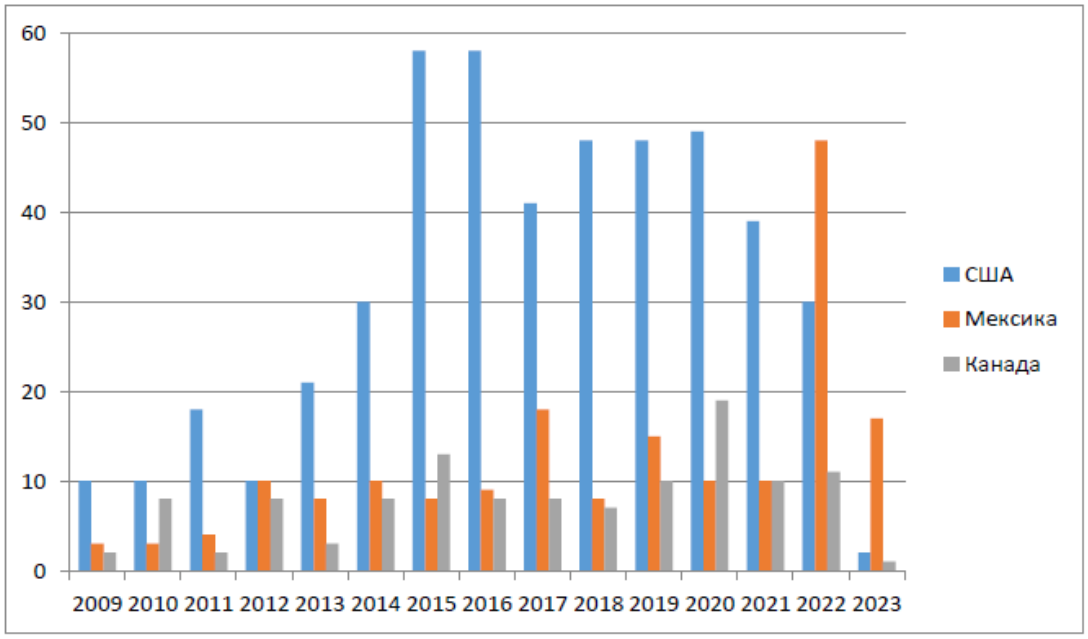

Рис. 2.10 Кількість лібералізаційних заходів країн учасниць НАФТА / USMCA у 2009-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [31]

Отже, поєднання лібералізаційних і протекціоністських інструментів у економічній політиці країн НАФТА/USMCA відображає багатовимірний характер сучасних інтеграційних процесів, у межах яких відкритість національних економік поєднується з прагненням забезпечити захист стратегічних інтересів держав.

2.3 Оцінка економічної ефективності інтеграції в межах НАФТА / USMCA

Північноамериканська угода про вільну торгівлю (НАФТА) протягом тривалого періоду була предметом активних наукових і політичних дискусій щодо її впливу на економічний розвиток США, Канади та Мексики. З огляду на значні відмінності у рівнях соціально-економічного розвитку цих країн,

результати інтеграції проявлялися неоднаково для кожної з них і мали диференційований характер.

Для всебічної оцінки ефективності інтеграційних процесів доцільно проаналізувати основні макроекономічні показники, зокрема валовий внутрішній продукт, обсяги експорту та імпорту, чисельність населення, а також динаміку ПІІ. Цей підхід дозволяє більш об'єктивно визначити економічні результати функціонування інтеграційного об'єднання для кожної з країн-учасниць.

Аналіз статистичних показників свідчить, що після укладення угоди у 1994 році всі три країни продемонстрували зростання валового внутрішнього продукту (табл. 2.1), що можна інтерпретувати як підтвердження загалом позитивного впливу інтеграційних процесів на економічний розвиток регіону.

Таблиця 2.1

Ключові показники розвитку країн Північної Америки

Показник	США			Канада			Мексика		
	1994	2023	Темп росту, %	1994	2023	Темп росту, %	1994	2023	Темп росту, %
Чисельність населення, тис. осіб	265475	343477	129,4	29147	39299	134,83	89259	129740	145,35
ВВП, млн дол. США	7287236	27720700	380,4	579913	2142471	369,45	553618	1793799	324,01
ВВП на душу населення, дол. США	27450	80706	294,0	19896	54517	274,01	6202	13826	222,93
Експорт товарів та послуг млн дол. США	720940	3052470	423,1	190110	714930	376,06	70610	643750	911,7
Імпорт товарів та послуг, млн дол. США	813420	3850000	473,3	183320	724650	395,29	90810	665120	732,43

Джерело: побудовано автором на основі [29,32]

На протязі функціонування НАФТА валовий внутрішній продукт усіх країн-учасниць характеризувався стійкою позитивною динамікою. Зокрема,

економіка США зросла на 380,4%, Канади — на 369,45%, тоді як Мексика продемонструвала дещо нижчі темпи зростання — 324,01%. Попри відмінності у швидкості економічного розвитку, інтеграційні процеси загалом сприяли забезпеченню стабільного зростання в регіоні.

Позитивна динаміка простежується і у сфері зовнішньої торгівлі. Протягом періоду дії угоди експорт Мексики зріс на 911,7%, тоді як імпорт — на 732,43%, що свідчить про суттєве посилення її позицій у міжнародній торговельній системі. У США та Канаді темпи зростання експорту становили відповідно 423,1% і 376,06%, а імпорту — 473,3% і 395,29%. Такі показники підтверджують активізацію торговельно-економічної взаємодії між країнами та їх більш глибоку інтеграцію у світове господарство.

Збільшення обсягів зовнішньої торгівлі стало одним із ключових чинників економічного розвитку країн регіону. Динаміку експорту та імпорту товарів і послуг країн НАФТА / USMCA представлено на рис. 2.11 та 2.12.

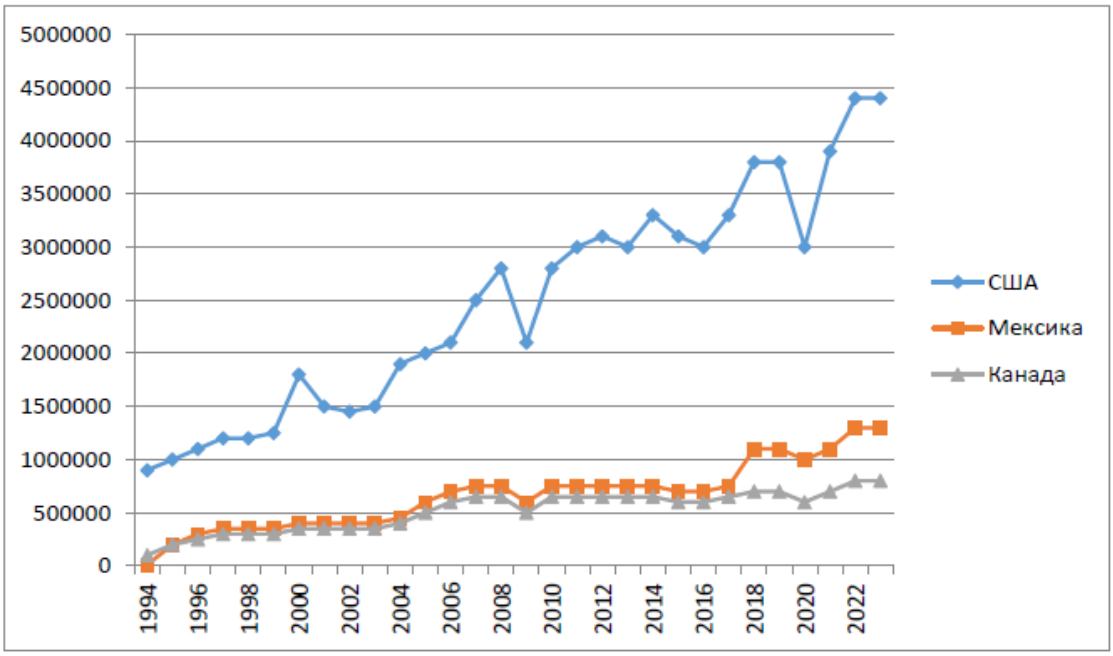

Рис. 2.11 Експорт товарів та послуг країн учасниць НАФТА / USMCA у 1994-2023 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [32]

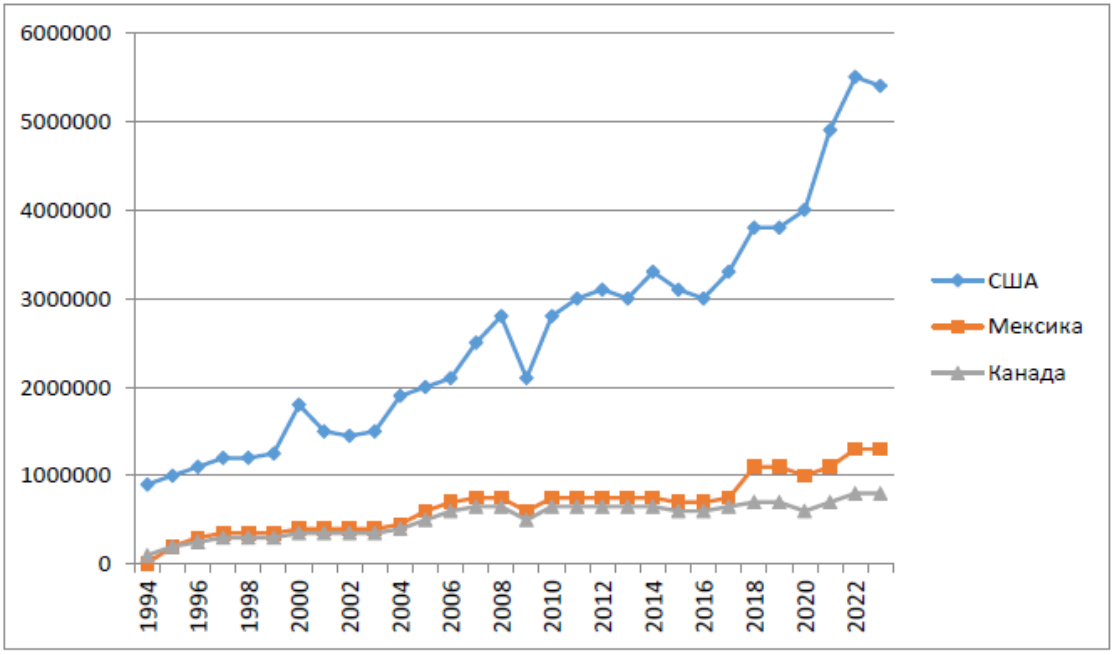

Рис. 2.12 Імпорт товарів та послуг країн учасниць НАФТА / USMCA у 1994-2023 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [32]

Аналіз динаміки експортних показників свідчить про загальну тенденцію до зростання, хоча в окремі періоди спостерігалися спадні коливання. Зокрема, зниження обсягів експорту було зафіксовано у 2009 році під впливом світової фінансової кризи, а також у 2020 році внаслідок пандемії COVID-19.

Найвищі показники експорту було досягнуто у 2023 році для США — 3,05 трлн дол. США та для Мексики — 643,75 млрд дол. США. Для Канади максимальне значення за досліджуваний період (1994–2023 рр.) припадає на 2022 рік і становить 731,56 млрд дол. США.

Таким чином, результати аналізу макроекономічних і торговельних показників свідчать про загалом позитивний вплив інтеграційного об'єднання на економічний розвиток країн Північної Америки, незважаючи на періодичний вплив глобальних кризових чинників.

Динаміка імпорту товарів і послуг у країнах-учасницях НАФТА / USMCA загалом відображає тенденції, подібні до експортних процесів, що свідчить про тісний взаємозв'язок розвитку зовнішньої торгівлі в регіоні.

Упродовж аналізованого періоду (1994–2023 рр.) максимальні обсяги імпорту для всіх трьох країн було зафіксовано у 2022 році. Зокрема, імпорт США досяг 3,98 трлн дол. США, Мексики — 668,53 млрд дол. США, а Канади — 728,72 млрд дол. США (рис. 2.12). Така динаміка свідчить про високий рівень внутрішнього попиту, активізацію зовнішньоекономічної діяльності та глибоку інтегрованість країн у світову економіку.

Загалом зростання імпорту поряд із динамікою експорту відображає посилення торговельно-економічної взаємодії між країнами, а також їх значну залежність від глобальних ринків товарів і послуг.

На основі показників експорту та імпорту доцільно здійснити аналіз сальдо торговельного балансу (рис. 2.13), що дає змогу оцінити ступінь збалансованості зовнішньоторговельних потоків країн-учасниць.

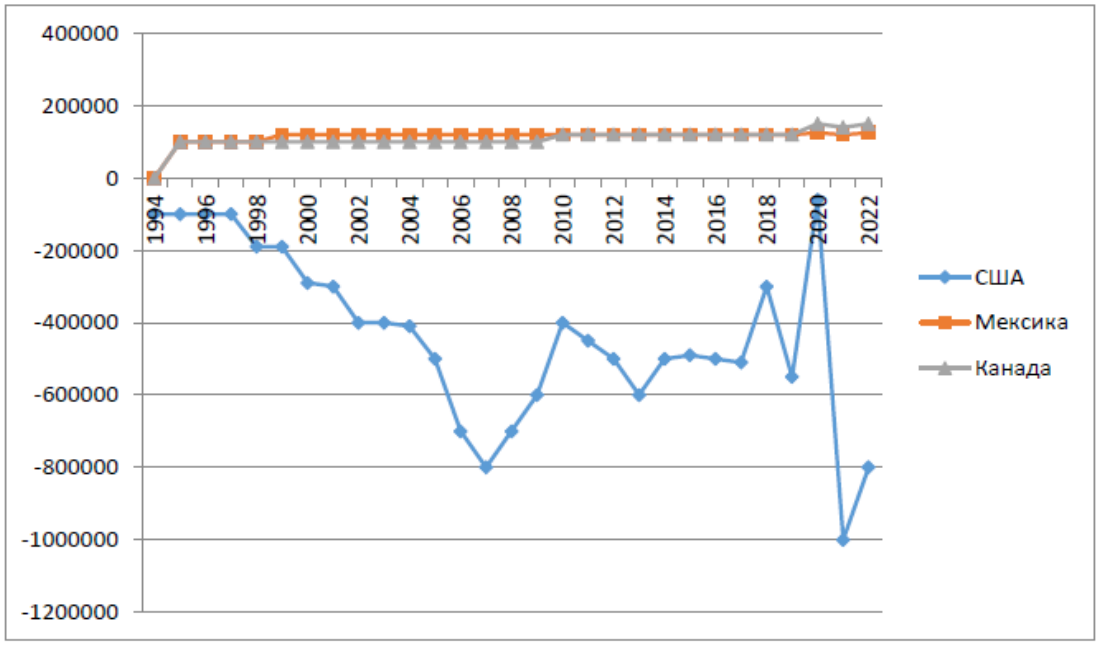

Рис. 2.13 Сальдо торговельного балансу країн учасниць НАФТА / USMCA у 1994-2023 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [32]

Результати аналізу свідчать, що Сполучені Штати Америки протягом усього досліджуваного періоду (1994–2023 рр.) характеризуються стабільним торговельним дефіцитом. Це зумовлено їх статусом одного з найбільших імпортерів у світі, що відображає високий рівень внутрішнього споживання та значну залежність від імпортної продукції.

Мексика, на відміну від США, демонструє відносно помірний дефіцит торговельного балансу. Водночас у окремі періоди, зокрема у 1995–1997 роках та у 2020 році, спостерігалося позитивне сальдо, що свідчить про тимчасове перевищення обсягів експорту над імпортом.

Канада до 2008 року мала переважно профіцит торговельного балансу, досягнувши максимального значення у 2005 році — 46,3 млрд дол. США. Проте у 2009 році ситуація суттєво погіршилася, і показник знизився до -14,7 млрд дол. США під впливом світової фінансової кризи. У подальшому динаміка

залишалася нестабільною: у 2021 році зафіксовано незначний профіцит, тоді як у 2023 році знову спостерігався дефіцит на рівні 9,7 млрд дол. США.

Отже, аналіз торговельного балансу свідчить про наявність суттєвих відмінностей у зовнішньоторговельних позиціях країн-учасниць інтеграційного об'єднання. Такі розбіжності зумовлені особливостями структури економік, рівнем їх розвитку та ступенем залучення до міжнародного поділу праці.

Таким чином, укладення та подальше функціонування торговельних угод створили сприятливі умови для поглиблення взаємодії між країнами у різних сферах, передусім в економічній. Лібералізація торговельних відносин сприяла спрощенню обміну товарами та послугами, що забезпечило зростання обсягів зовнішньоторговельного обороту.

Серед ключових результатів інтеграційних процесів варто відзначити активізацію інвестиційної діяльності, підвищення мобільності капіталу, а також гармонізацію стандартів і нормативно-правових вимог. Це сприяло формуванню більш цілісного економічного простору в регіоні та підвищенню ефективності функціонування національних економік.

У цілому інтеграційні процеси в межах НАФТА / USMCA підтверджують їх значущість як інструменту економічного розвитку, оскільки вони сприяють зміцненню торговельно-економічних зв'язків, зростанню інвестиційної активності та формуванню єдиного економічного середовища.

Висновки до розділу

У результаті проведеного аналізу встановлено, що інтеграційні процеси в Північній Америці, реалізовані в межах НАФТА та її оновленої форми USMCA, справили суттєвий вплив на економічний розвиток країн-учасниць.

Визначено, що створення інтеграційного об'єднання сприяло зростанню основних макроекономічних показників, зокрема валового внутрішнього продукту, обсягів експорту та імпорту, а також активізації інвестиційних

процесів. Найбільш динамічне зростання спостерігалося у сфері зовнішньої торгівлі, що підтверджує ефективність лібералізаційних заходів і поглиблення економічної взаємодії між країнами регіону.

Разом із тим встановлено, що вплив інтеграції на економіки країн був неоднорідним. США зберігають домінуючу позицію в межах об'єднання, виступаючи ключовим центром торгівлі та інвестицій, тоді як Мексика продемонструвала найвищі темпи зростання зовнішньоторговельних показників. Канада, у свою чергу, характеризується відносно стабільними показниками, хоча її торговельний баланс зазнавав значних коливань під впливом глобальних економічних факторів.

Аналіз динаміки внутрішньорегіональної торгівлі показав, що, незважаючи на абсолютне зростання обсягів експорту та імпорту між країнами, їх частка у загальній структурі торгівлі має тенденцію до зниження. Це свідчить про збереження високого рівня відкритості економік країн Північної Америки та їх значну інтегрованість у глобальну економічну систему.

Важливим аспектом є також динаміка прямих іноземних інвестицій, яка характеризується високою волатильністю та чутливістю до глобальних економічних шоків, зокрема світової фінансової кризи та пандемії COVID-19. Водночас загальна тенденція до відновлення інвестиційної активності свідчить про збереження привабливості регіону для міжнародного капіталу.

Окрему увагу слід приділити поєднанню лібералізаційних і протекціоністських заходів у політиці країн-учасниць, що відображає складний характер сучасних інтеграційних процесів. З одного боку, країни прагнуть до розширення торгівлі та економічної співпраці, з іншого — активно використовують інструменти захисту національних інтересів.

У сучасних умовах трансформації світової економіки, зокрема на тлі геополітичних змін і порушення глобальних ланцюгів постачання, інтеграційне об'єднання USMCA набуває особливої ваги як інструмент забезпечення

регіональної економічної стійкості. Переорієнтація виробничих процесів і посилення тенденцій до регіоналізації свідчать про зростання значення Північної Америки як одного з ключових центрів світової економіки.

Отже, результати дослідження підтверджують, що інтеграція в межах НАФТА / USMCA є ефективним інструментом економічного розвитку, водночас залишаючись залежною від зовнішніх факторів і потребуючи постійної адаптації до нових глобальних викликів.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЇ В ПІВНІЧНІЙ АМЕРИЦІ

3.1 Інституційні та зовнішні виклики розвитку інтеграції в Північній Америці

Інституційна взаємодія між країнами Північної Америки — США, Канадою та Мексикою — є важливим чинником забезпечення сталого економічного співробітництва у регіоні [33]. Водночас, попри наявність формалізованих інтеграційних механізмів, зокрема угоди USMCA, результативність інтеграційних процесів визначається не лише показниками зовнішньої торгівлі чи інвестиційної активності, а й рівнем узгодженості інституційного середовища країн-учасниць.

Сучасний етап розвитку інтеграції супроводжується низкою викликів, пов’язаних із правовою гармонізацією, регуляторним забезпеченням, політичною стабільністю та ефективністю механізмів врегулювання спорів. Сукупність цих факторів формує системні бар’єри, які обмежують реалізацію інтеграційного потенціалу. Недостатня узгодженість інституційних підходів ускладнює координацію економічної політики та знижує ефективність спільних рішень.

У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз основних інституційних обмежень, які перешкоджають ефективному функціонуванню північноамериканської інтеграційної моделі та знижують рівень економічної взаємодії між країнами (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Інституційні виклики економічної координації між США, Канадою та Мексикою

Категорія виклику	Зміст проблеми	Прояви у взаємодії	Потенційні наслідки для співробітництва
Правова невідповідність	Відмінності у законодавстві щодо інвестицій, інтелектуальної власності	Ускладнення спільних проєктів, зниження довіри між інвесторами	Зменшення притоку прямих інвестицій
Регуляторна фрагментація	Відсутність єдиного підходу до регулювання ринків товарів та послуг	Неузгоджені стандарти як бар'єр для торгівлі	Уповільнення формування спільного ринку
Політична циклічність	Зміна політичного курсу після виборів у кожній країні	Відкочування інтеграційних ініціатив після зміни адміністрацій	Інституційна нестабільність угод
Брак наднаціональних механізмів	Відсутність єдиного органу для врегулювання спорів у тристоронньому форматі	Залежність від внутрішньої юрисдикції кожної держави	Низька ефективність механізмів арбітражу

Джерело: складено автором на основі [34]

Інституційна сумісність є визначальним чинником забезпечення довгострокової стабільності економічного співробітництва в Північній Америці. Водночас наявні проблеми у сфері правової гармонізації та регуляторної інтеграції свідчать про обмеженість чинної моделі регіонального управління, яка не завжди здатна оперативно реагувати на сучасні економічні трансформації. Зокрема, відмінності у підходах до захисту інтелектуальної власності, технічного регулювання та сертифікаційних процедур знижують рівень довіри з боку інвесторів і ускладнюють залучення нових учасників до транскордонної економічної діяльності.

Додатковим чинником дестабілізації є політична циклічність, яка ускладнює реалізацію довгострокового стратегічного планування. Зміни політичних пріоритетів у країнах-учасницях можуть призводити до перегляду раніше досягнутих домовленостей, що знижує передбачуваність інтеграційних процесів [35]. У результаті формується явище так званого «інтеграційного

гальмування», коли розвиток співпраці відбувається нерівномірно та супроводжується періодами сповільнення або нестабільного зростання.

Суттєвою проблемою залишається також відсутність ефективного наднаціонального механізму врегулювання спорів. Це створює передумови для затягування конфліктів інтересів і знижує результативність інституційної взаємодії. У зв'язку з цим доцільним є створення постійно діючого тристороннього органу, який би мав повноваження щодо координації правових норм, гармонізації стандартів та оперативного вирішення суперечностей між державами-учасницями [36]. Саме поглиблення інституційної інтеграції може забезпечити перехід від формального партнерства до більш цілісної та ефективної моделі співробітництва.

Інтеграційні процеси в Північній Америці мають складний і водночас асиметричний характер. Попри формальну рівність країн-учасниць USMCA, суттєві структурні відмінності між економіками США, Канади та Мексики зумовлюють нерівномірність розвитку інтеграційного простору. Ця асиметрія проявляється не лише у макроекономічних показниках, але й у рівні технологічного розвитку, ступені автоматизації виробництва, особливостях податкової політики та функціонуванні ринку праці.

Зазначені диспропорції формують інституційну нерівність, яка ускладнює синхронізацію економічної політики та реалізацію спільних стратегічних ініціатив (табл. 3.2). Зокрема, в умовах цифрової трансформації та переходу до «зеленої» економіки країни з нижчим рівнем технологічного розвитку і обмеженими фінансовими можливостями стикаються з труднощами адаптації до нових стандартів, що, у свою чергу, поглиблює дисбаланси в регіоні.

Додатковим викликом є відмінності у трудовому законодавстві та соціальній політиці, які формують нерівномірні підходи до регулювання зайнятості та соціального захисту. Це ускладнює формування єдиного ринку праці та може знижувати рівень довіри між країнами, особливо в умовах

економічної нестабільності. Найбільш вразливою у цьому контексті є Мексика, де процеси цифровізації та автоматизації можуть призводити до скорочення робочих місць і посилення соціальної напруги.

Отже, інституційні обмеження та структурні диспропорції залишаються ключовими викликами для подальшого розвитку інтеграційних процесів у Північній Америці. Їх подолання вимагає застосування комплексного підходу, що передбачає посилення координації економічної політики, гармонізацію інституційного середовища та підвищення результативності механізмів міждержавної взаємодії.

Таблиця 3.2

Структурна економічна асиметрія як бар'єр співпраці

Параметр порівняння	**США**	**Канада**	**Мексика**	**Імплікації для регіонального співробітництва**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Рівень ВВП (на душу населення, $) 2023 р.	80706	54517	13826	Різка нерівність доходів - виклик для справедливої інтеграції
Структура економіки	Частка послуг у ВВП (80%), частка промисловості (19%)	Частка послуг у ВВП (70%), частка промисловості (28%)	Частка послуг у ВВП (58%), Частка промисловості (33%)	Асиметрія створює різний попит на політику захисту ринків
Податкове навантаження	Високе (прогресивна шкала)	Високе, регіональна автономія	Низьке, переважно непрямі податки	Несумісність у фіскальній координації
Рівень автоматизації	Високий	Середній	Низький	Ризик втрати робочих місць у Мексиці при інтеграції виробництв
Профспілковий вплив	Високий у публічному секторі	Стабільний	Обмежений	Нерівність у трудових правах ускладнює єдину трудову політику

Джерело: складено автором на основі [37]

Довгострокове економічне співробітництво в Північній Америці не може обмежуватися лише інструментами тарифного регулювання або заходами торговельної лібералізації. Воно потребує реалізації цілісної політики,

спрямованої на подолання структурних дисбалансів між країнами-учасницями. Це передбачає проведення інституційних реформ, надання фінансової підтримки менш розвиненим економікам, а також формування ефективних механізмів компенсації соціально-економічних наслідків інтеграційних процесів [38]. Лише комплексний підхід здатний забезпечити не тільки стабільність, а й довгострокову стійкість північноамериканського економічного партнерства в умовах зростаючої глобальної конкуренції.

Водночас економічна взаємодія в Північній Америці вже вийшла за межі класичних підходів до торговельної інтеграції, трансформувавшись у складну систему взаємозалежностей. У межах цієї системи внутрішні структурні проблеми тісно переплітаються із зовнішніми викликами. Сучасне глобальне середовище, що характеризується геополітичною нестабільністю, стрімким технологічним розвитком і новими формами економічної конкуренції, суттєво ускладнює забезпечення стратегічної узгодженості між країнами — США, Канадою та Мексикою.

Зовнішні фактори дедалі активніше впливають не лише на окремі сектори економіки, а й на загальні засади функціонування інтеграційної моделі. У цьому контексті аналіз екстернальних викликів дозволяє окреслити ключові обмеження подальшого розвитку інтеграційних процесів і визначити пріоритетні напрями адаптаційної політики (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Зовнішні економічні виклики у співпраці США, Канади та Мексики

Впливовий фактор	Сутність виклику	Геостратегічний контекст	Потенційні ризики для співпраці
Торговельна конкуренція з Китаєм	Китай витісняє Мексику у виробничому експорті до США	США вводять протекціоністські заходи проти Азії, але не завжди координують з Мексикою	Розрив інтересів США та Мексики в ланцюгах постачання
Війна в Україні та глобальна енергетика	Енергетичні кризи та цінові шоки через конфлікти і санкційні режими	Канада виграє як експортер, Мексика - страждає від імпортної залежності	Відсутність єдиної енергетичної політики ускладнює інтеграцію
Світова цифровізація	Зростання ролі даних, кібербезпека, IT-стандарти	США мають домінування, Мексика - цифровий розрив, Канада - регуляторна обережність	Технологічна диспропорція гальмує створення цифрового ринку
Зміна клімату	Різний підхід до кліматичних зобов'язань та екологічного регулювання	Канада - активний «зелений» лідер, США - коливаються, Мексика - ресурсна економіка	Конфлікти інтересів щодо «зелених» субсидій і карбонових стандартів
Міграційний тиск	Потоки трудових мігрантів з Центральної Америки через Мексику до США	США - бар'єр, Мексика - транзитна зона, Канада - політика залучення	Відсутність єдиної міграційної стратегії дестабілізує ринки праці

Джерело: складено автором на основі [35]

Одним із визначальних чинників сучасних інтеграційних процесів є посилення геоекономічної конкуренції та нестабільність глобальних ланцюгів постачання, що знижують ефективність традиційних інструментів економічної інтеграції. Формальна цілісність у межах USMCA дедалі частіше стикається з тенденціями фрагментації світової економіки та перерозподілу ресурсів на глобальному рівні.

Додатковим фактором напруженості є відмінності у рівнях цифрового розвитку та підходах до екологічної політики. США та Канада зосереджені на прискореній цифровій трансформації та переході до «зеленої» економіки, тоді як Мексика значною мірою зберігає орієнтацію на традиційні галузі, які забезпечують її макроекономічну стабільність. Така асиметрія призводить до виникнення регуляторних суперечностей і ускладнює формування єдиного

економічного простору. Крім того, нерівномірний рівень цифровізації обмежує розвиток інтегрованого цифрового середовища та спільного ринку даних [37].

Окрему увагу слід приділити міграційним процесам, які набувають системного характеру. Вони мають не лише соціально-гуманітарний вимір, а й суттєво впливають на економічну та політичну ситуацію в регіоні. Зокрема, міграційний тиск може призводити до дестабілізації ринків праці, посилення соціальної напруги та загострення внутрішньополітичних протиріч.

Таким чином, поєднання зовнішніх викликів і внутрішніх диспропорцій формує складне середовище функціонування північноамериканської інтеграції, що потребує впровадження гнучких адаптаційних механізмів та поглиблення координації економічної політики між країнами.

Водночас відсутність узгодженої тристоронньої міграційної політики суттєво обмежує можливості подальшого розвитку інтеграції та підвищує вразливість регіону до зовнішніх шоків. Оскільки міграція є важливим елементом функціонування ринку праці, її ефективне регулювання потребує скоординованого підходу на міждержавному рівні, що дозволить мінімізувати соціально-економічні дисбаланси та забезпечити стабільність розвитку.

У цьому контексті формування ефективної моделі регіональної взаємодії можливе лише за умови узгодження підходів до реагування на глобальні виклики, включаючи економічні, соціальні та міграційні аспекти. Комплексна координація політики між країнами-учасницями виступає необхідною передумовою створення стійкої та адаптивної моделі північноамериканського співробітництва в умовах XXI століття.

3.2 Перспективи та стратегічні напрями розвитку інтеграції в Північній Америці

З метою оцінки перспектив розвитку економічної інтеграції країн Північної Америки доцільно дослідити її вплив на ключові макроекономічні

показники. У межах даного дослідження відповідний аналіз проведено на прикладі найбільшої економіки регіону — Сполучених Штатів Америки.

Для реалізації поставленої мети використано метод кореляційно-регресійного аналізу, який дає змогу встановити характер і силу залежності валового внутрішнього продукту США від показників взаємної торгівлі з Канадою та Мексикою.

У моделі застосовано такі змінні:

Y — валовий внутрішній продукт США у поточних цінах, млрд дол. США;

X_1 — частка експорту США до Канади, %;

X_2 — частка експорту США до Мексики, %;

X_3 — частка імпорту з Канади до США, %;

X_4 — частка імпорту з Мексики до США, %.

Застосування цього підходу дозволяє кількісно оцінити вплив зовнішньоторговельної взаємодії в межах інтеграційного об’єднання на динаміку економічного розвитку США, а також визначити рівень економічної взаємозалежності між країнами регіону.

Таблиця 3.4

Дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу

Рік	X1	X2	X3	X4	Y
2009	19,3733	12,2077	14,20688	11,131781	14478,07
2010	19,5016	12,80494	14,24761	11,7997622	15048,97
2011	18,9812	13,38278	14,04476	11,7117714	15599,73
2012	18,9374	13,97345	14,02762	11,991365	16253,97
2013	19,0601	14,33009	14,49031	12,1693122	16880,68
2014	19,2852	14,83263	14,69061	12,3134483	17608,14
2015	18,6825	15,72908	13,09389	12,9207346	18295,02
2016	18,3767	15,86196	12,63522	13,170543	18804,91
2017	18,2762	15,74522	12,72651	13,1171865	19612,1
2018	17,9943	15,96576	12,49037	13,3121002	20656,52
2019	17,8242	15,60244	12,72303	14,0173354	21540
2020	17,9230	14,84143	11,5209	13,6555695	21354,1
2021	17,5432	15,7607	12,48488	13,2292671	23681,2
2022	17,2080	15,72416	13,28041	13,6023934	26006,9
2023	17,4746	16,00814	13,59168	15,1324022	27720,7

Джерело: розраховано автором на основі [39]

На першому етапі дослідження проведено кореляційний аналіз, спрямований на визначення сили взаємозв'язків між змінними, а також на виявлення можливих ознак мультиколінеарності (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Результати кореляційного аналізу

	X1	*X2*	*X3*	X4	*Y*
X1	1		1		
X2	-0,78044				
X3	0,699839	-0,6128			
X4	-0,87182	0,834732	-0,60719	1	
Y	-0,9424	0,760769	-0,50518	0,91361	1

Джерело: розраховано автором з допомогою Excel

Отримані результати свідчать, що найбільш значущий зв'язок із валовим внутрішнім продуктом США простежується для змінних X_1 (частка експорту США до Канади) та X_4 (частка імпорту з Мексики до США). Водночас

найменший рівень кореляції із залежною змінною Y зафіксовано для показника X_3 (частка імпорту з Канади до США).

Отже, результати кореляційного аналізу свідчать про різний ступінь впливу окремих елементів зовнішньоторговельних зв'язків на динаміку ВВП США, що є важливим для подальшої побудови та уточнення специфікації економетричної моделі.

Додатково встановлено наявність високого рівня кореляції між змінними X2 (частка експорту США до Мексики) та X4 (частка імпорту з Мексики до США), що свідчить про прояви мультиколінеарності в моделі. Такий взаємозв'язок між пояснювальними змінними може призводити до викривлення оцінок параметрів регресії та зниження їх статистичної значущості.

З метою підвищення надійності та адекватності економетричної моделі було прийнято рішення виключити зі складу факторних змінних показники X4 та X4, оскільки вони або характеризуються слабким зв'язком із залежною змінною, або спричиняють проблему мультиколінеарності (рис. 3.1).

SUMMARY OUTPUT

Regression Statistics

Multiple R	0,943263
R Square	0,889746
Adjusted R Square	0,87137
Standard Error	1419,904
Observations	15

ANOVA

	Df	SS	MS	F	Significance F
Regression	2	1,95E+08	97620522	48,41979	1,79625E-06
Residual	12	24193542	2016129		
Total	14	2,19E+08			

	Coefficients	Standard Errort	Stat	P-value	Lower95%	Upper 95%
Intercept	103564	21107,67	4,906461	0,000362	57574,2958	149553,624
X1	4723,36	811,8839	5,81778	8,24E-05	6492,301551	2954,41553
X2	205,6561	487,5221	0,42184	0,680601	856,5632738	1267,87553

Рис. 3.1 Результати регресійного аналізу

Джерело: розраховано автором з допомогою Excel

Наступним етапом дослідження стало проведення регресійного аналізу на основі відібраних змінних, що дозволило оцінити вплив зовнішньоторговельних факторів на динаміку валового внутрішнього продукту США (рис. 3.1).

На рисунку 3.1 наведено результати регресійного аналізу для США. Значення коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,8897$) вказує на високий рівень пояснювальної здатності моделі: близько 88,97% варіації валового внутрішнього продукту США пояснюється включеними до аналізу факторами.

Додатково, значення F-критерію є статистично значущим (рівень значущості менший за 0,05), що підтверджує загальну адекватність і надійність побудованої економетричної моделі.

Разом із тим, оцінка індивідуальної статистичної значущості змінних показала, що для змінної X2 (частка експорту США до Мексики) значення p-value = 0,68, що перевищує критичний рівень 0,05. Це свідчить про відсутність статистично значущого впливу даного фактора на залежну змінну в межах побудованої моделі.

У зв’язку з цим змінну X2 було виключено з подальшого аналізу, після чого побудовано уточнену регресійну модель, результати якої наведено на рисунку 3.2.

SUMMARY OUTPUT

Regression Statistics

Multiple R	0,94239643
R Square	0,88811103
Adjusted R Square	0,87950418
Standard Error	1374,27763
Observations	15

ANOVA

	Df	SS	MS	F	Significance F
Regression	1	1,95E+08	1,95E+08	103,18666	11,5E-07
Residual	13	0.9245523	1888639.9		
Total	14	2,19E+08			

	Coefficients	Standard Error	t Stat	P-value	Lower 95%	Upper 95%	Lower 95%	Upper 95%
Intercept	111544,247	9061,303	12,30996	1,54E-08	91968.49	131120	91968,49	131120
X1	4990,64903	491,2984	10,1581	1,5E-07	-6052.03	3929,26	6052.03	3929.26

Рис. 3.2 Результати регресійного аналізу (після виключення X2)

Джерело: розраховано автором з допомогою Excel

Побудована регресійна модель характеризується високою якістю, що підтверджується значенням коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,8881$). Це означає, що 88,81% варіації валового внутрішнього продукту США пояснюється включеним до моделі фактором. Крім того, модель є статистично значущою,

оскільки значення p-value для оцінених параметрів є суттєво нижчими за критичний рівень 0,05.

У результаті проведеного економетричного аналізу отримано таке рівняння регресії:

$$Y = 111544{,}247 - 4990{,}65X_1 \qquad (3.1)$$

Отримані результати вказують на існування статистично значущого, проте оберненого зв'язку між часткою експорту США до Канади (X1) та рівнем валового внутрішнього продукту США. Така залежність може відображати складний характер впливу зовнішньоторговельних потоків на макроекономічну динаміку, зокрема можливу переорієнтацію ресурсів між внутрішнім і зовнішнім секторами економіки або домінуючу роль внутрішнього попиту у формуванні ВВП.

Таким чином, серед досліджених факторів саме частка експорту до Канади виявилася найбільш значущою для пояснення змін у ВВП США, що підкреслює важливість двосторонніх торговельних відносин у межах інтеграційного об'єднання USMCA.

У більш широкому контексті розвиток інтеграційних процесів у Північній Америці свідчить про трансформацію традиційної моделі торговельної лібералізації у більш комплексну форму взаємодії. Вона охоплює такі напрями, як цифрова трансформація, інноваційний розвиток, енергетична співпраця та регулювання ринку праці. Таким чином, інтеграція набуває багатовимірного характеру, в якому економічні, соціальні та безпекові аспекти є взаємопов'язаними.

У цьому контексті ключові напрями подальшого розвитку інтеграції — гармонізація торговельної політики, поглиблення індустріальної кооперації, цифрова синхронізація, енергетична інтеграція та регулювання мобільності робочої сили — формують основу майбутньої моделі регіонального

співробітництва (табл. 3.3). Така модель базується не на повній уніфікації економічних систем, а на їх узгодженому розвитку та ефективному використанні наявних конкурентних переваг.

Таблиця 3.3

Напрями поглиблення інтеграції у Північній Америці

Напрям інтеграції	Очікувані дії	Системні ефекти
Торговельна гармонізація	Спрощення митних процедур, уніфікація сертифікації товарів	Зниження трансакційних витрат, пришвидшення обігу продукції
Індустріальна кооперація	Розвиток спільних ланцюгів постачання, інвестиційні платформи	Формування регіональних виробничих кластерів, стійкість до зовнішніх шоків
Цифрова синхронізація	Впровадження єдиних IT-протоколів, цифрова безпека, дата-економіка	Зміцнення електронної торгівлі, розвиток кіберархітектури
Енергетична інтеграція	Координація стратегій відновлюваної енергетики, інфраструктурні обміни	Енергетична безпека, баланс попиту і пропозиції між країнами
Мобільність робочої сили	Упорядкування квот на сезонну та висококваліфіковану міграцію	Збалансування ринків праці, зниження тиску нелегальної міграції

Джерело: побудовано автором на основі [40]

Системний аналіз окреслених напрямів свідчить, що подальший розвиток Північної Америки як інтеграційного простору визначається здатністю країн трансформувати накопичений досвід співробітництва у стратегічно узгоджену модель розвитку. Зокрема, поглиблення торговельної інтеграції має супроводжуватися формуванням спільних виробничих екосистем, що передбачає високий рівень цифрової координації як інструменту забезпечення прозорості, безпеки та ефективності економічних процесів.

Інтеграційні процеси в Північній Америці мають еволюціонувати від фрагментарного поєднання окремих секторів до узгодженого стратегічного розвитку [41]. Структурна неоднорідність економік, асиметрія інтересів та політична фрагментованість не повинні розглядатися як обмеження, а як ресурс для формування гнучкої та багаторівневої моделі інтеграції. У цьому контексті

визначальним чинником є здатність до ефективної координації різноспрямованих інтересів у сферах торгівлі, технологій, енергетики та розвитку людського капіталу.

Водночас розвиток енергетичної інтеграції відкриває можливості для зниження витрат і впровадження екологічних трансформацій на регіональному рівні, тоді як ефективне управління мобільністю робочої сили виступає важливим чинником забезпечення соціальної стабільності та адаптивності ринків праці. Отже, подальше поглиблення інтеграційних процесів потребує комплексного підходу, що поєднує економічні, інституційні та технологічні інструменти розвитку.

Зокрема, ці ризики мають комплексний характер і охоплюють як внутрішньополітичні, так і зовнішньоекономічні чинники. Політична нестабільність, пов’язана зі змінами урядів, ускладнює довгострокове планування та перетворює інтеграційні угоди на інструменти ситуативних компромісів [33]. Технологічна асиметрія, особливо між США та їх партнерами, стримує формування єдиного цифрового простору, що є критично важливим у контексті розвитку індустрії 4.0. Водночас економічні диспропорції та відмінності у підходах до екологічної політики створюють додаткові бар’єри для гармонізації регулювання та фінансової взаємодії.

Одже зазначені виклики не є критичними. Ефективність інтеграційних процесів значною мірою визначається здатністю країн узгоджувати національні інтереси із загальною логікою регіонального розвитку. Водночас ключовим завданням є не повне усунення ризиків, а формування інституцій, спроможних функціонувати в умовах невизначеності, забезпечуючи прозорість, технологічну взаємодію та політичну відповідальність.

Інтеграційний потенціал Північної Америки формується на основі поєднання інноваційних, ресурсних, освітніх та логістичних переваг. Синергія між технологічним лідерством США, ресурсною та інституційною стабільністю

Канади та виробничо-демографічним потенціалом Мексики створює передумови для формування самодостатнього економічного простору з високим рівнем глобальної конкурентоспроможності [35]. У цьому контексті інтеграція має ґрунтуватися не на уніфікації економічних систем, а на ефективному поєднанні їхніх конкурентних переваг.

Суттєве значення набуває інституціоналізація співпраці, яка має охоплювати не лише державний рівень, а й взаємодію бізнесу, науково-освітніх установ, інноваційних центрів та регіональних структур. Формування спільних інноваційно-виробничих кластерів, розвиток енергетичної кооперації та гармонізація цифрових стандартів виступають не лише перспективними напрямами, але й необхідними умовами адаптації регіону до сучасних геоекономічних викликів [42].

Отже, перспективи розвитку інтеграції в Північній Америці визначаються здатністю країн трансформувати наявні відмінності у джерело конкурентних переваг. Досягнення цієї мети потребує стратегічної узгодженості, політичної волі та формування спільного бачення розвитку, що охоплює економічні, соціальні та екологічні аспекти функціонування регіону в умовах глобальних трансформацій.

Висновки до розділу

У результаті проведеного дослідження встановлено, що подальша еволюція економічної інтеграції в Північній Америці в межах USMCA зумовлюється сукупністю інституційних, економічних і зовнішніх чинників, які одночасно створюють як нові можливості, так і певні обмеження для розвитку інтеграційних процесів.

Виявлено, що ключовими стримуючими факторами виступають інституційна несумісність, структурна асиметрія економік та недостатній рівень координації політик між країнами-учасницями. Відмінності у правовому

регулюванні, стандартах, рівнях технологічного розвитку та соціально-економічних моделях ускладнюють формування єдиного інтеграційного простору та знижують ефективність спільних рішень.

Аналіз також показав, що інтеграційні процеси є вразливими до впливу зовнішніх чинників, зокрема геополітичної нестабільності, порушення глобальних ланцюгів постачання, цифрової трансформації та екологічних викликів. Окрему роль відіграє проблема міграційного тиску, яка впливає як на ринки праці, так і на соціально-політичну стабільність регіону.

Результати економетричного аналізу підтвердили наявність тісного зв’язку між зовнішньоторговельними показниками та динамікою валового внутрішнього продукту США, що свідчить про вагомий вплив інтеграційних процесів на економічний розвиток країни. Водночас виявлено складний і неоднозначний характер цього впливу, що зумовлює необхідність глибшого врахування структурних особливостей економіки.

Обґрунтовано, що перспективи розвитку інтеграції в Північній Америці пов’язані з переходом від традиційної моделі торговельної лібералізації до комплексної інтеграційної системи, яка охоплює цифрову економіку, енергетичну співпрацю, інноваційний розвиток та регулювання ринку праці. Важливим напрямом є формування багаторівневої моделі інтеграції, що враховує асиметрію економік і спрямована на ефективне використання їхніх конкурентних переваг.

Таким чином, забезпечення довгострокової ефективності інтеграції в межах USMCA потребує поглиблення інституційної гармонізації, розвитку спільних стратегій у ключових секторах, а також створення гнучких механізмів адаптації до глобальних викликів. Лише за умови поєднання економічної доцільності, політичної узгодженості та інноваційного розвитку можливе формування стійкої та конкурентоспроможної інтеграційної моделі в Північній Америці.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що міжнародна економічна інтеграція є складним, багатовимірним і динамічним процесом, який відіграє ключову роль у розвитку сучасної світової економіки. Теоретичний аналіз дозволив визначити сутність інтеграції як процесу поглиблення економічних зв'язків між країнами, що супроводжується усуненням бар'єрів, гармонізацією економічної політики та формуванням спільного економічного простору.

У роботі було розглянуто основні форми та етапи розвитку економічної інтеграції — від зони вільної торгівлі до політичного союзу, а також проаналізовано ключові теоретичні підходи, що пояснюють її природу та наслідки. Зокрема, теорії митного союзу, неокласичний підхід, концепція оптимального валютного простору та нові теорії міжнародної торгівлі дозволяють комплексно оцінити вплив інтеграції на економічний розвиток країн.

Аналіз інтеграційних процесів у Північній Америці показав, що створення НАФТА та її трансформація в USMCA стали важливими етапами формування регіонального економічного простору. Укладення угоди сприяло суттєвому зростанню обсягів зовнішньої торгівлі, активізації інвестиційної діяльності та поглибленню економічної взаємодії між США, Канадою та Мексикою.

Встановлено, що інтеграція мала загалом позитивний вплив на макроекономічні показники країн-учасниць, зокрема на зростання валового внутрішнього продукту, експорту та імпорту. Водночас її ефекти були нерівномірними, що зумовлено структурними відмінностями економік, різним рівнем розвитку та особливостями участі у міжнародному поділі праці. США зберігають домінуючу роль у регіоні, тоді як Мексика демонструє високі темпи зростання торговельних показників, а Канада характеризується відносною стабільністю економічного розвитку.

Разом із тим дослідження показало, що, незважаючи на зростання обсягів внутрішньорегіональної торгівлі, країни Північної Америки залишаються глибоко інтегрованими у глобальну економіку, що відображається у зниженні частки регіону у світовій торгівлі та значній орієнтації на зовнішні ринки. Динаміка прямих іноземних інвестицій підтверджує високу інвестиційну привабливість регіону, але водночас демонструє чутливість до глобальних економічних криз.

У ході дослідження також було виявлено низку інституційних та структурних обмежень інтеграції, серед яких — правова невідповідність, регуляторні розбіжності, політична нестабільність та відсутність ефективних наднаціональних механізмів координації. Значний вплив на інтеграційні процеси мають і зовнішні чинники, зокрема геополітична напруженість, цифрова трансформація, екологічні виклики та міграційні процеси.

Результати економетричного аналізу підтвердили наявність тісного зв’язку між зовнішньоторговельними показниками та економічним розвитком, що свідчить про важливість інтеграційних процесів для функціонування національних економік. Водночас складний характер цих взаємозв’язків підкреслює необхідність врахування структурних особливостей економік країн-учасниць.

Обґрунтовано, що подальший розвиток інтеграції в Північній Америці повинен базуватися на переході від традиційної моделі торговельної лібералізації до комплексної інтеграційної системи, яка охоплює інноваційний розвиток, цифрову економіку, енергетичну співпрацю та регулювання ринку праці. Важливим напрямом є поглиблення інституційної гармонізації, зменшення структурної асиметрії та формування спільних стратегій розвитку.

Таким чином, інтеграція в межах НАФТА / USMCA виступає ефективним інструментом економічного розвитку, проте її подальша результативність залежить від здатності країн адаптуватися до глобальних викликів, забезпечити

узгодженість політик та ефективно використовувати наявний економічний потенціал. У сучасних умовах саме комплексний, гнучкий та інноваційно орієнтований підхід до інтеграції визначатиме конкурентоспроможність Північної Америки у світовій економіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апанасенко Г. М. Міжнародна економіка: навч. посіб. / Г. М. Апанасенко. – К.: Центр учбової літератури, 2023. – 384 с.

2. Артемчук Д.В., Конопка Н.О. Співробітництво США та Канади в сфері безпеки і оборони на сучасному етапі. Наукові записки студентів та аспірантів, серія «Міжнародні відносини». 2020. № 5. С. 278–287. URL: https://eprints.oa.edu.ua/8291/1/32.pdf.

3. Balassa B. The Theory of Economic Integration. The Economic Journal. Vol. 72, No. 286 (Jun., 1962), pp. 389-391.

4. Безрукова Н. В., Джурка Н. В. Економічні відносини країн-членів НАФТА: оцінка результатів співпраці. Ефективна економіка. 2018. № 12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6773. DOI: 10.32702/2307-2105-2018.12.79.

5. Balassa B. The Theory of Economic Integration. – London: Allen & Unwin, 1961.

6. Viner J. The Customs Union Issue. – New York: Carnegie Endowment, 1950.

7. Meade J. The Theory of Customs Unions. – Amsterdam: North-Holland, 1955.

8. Tinbergen J. International Economic Integration. – Amsterdam: Elsevier, 1954.

9. Haas E. The Uniting of Europe. – Stanford: Stanford University Press, 1958.

10. Mitrany D. A Working Peace System. – London: Royal Institute of International Affairs, 1943.

11. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

12. Krugman P., Obstfeld M. International Economics: Theory and Policy. – Pearson, 2018.

13. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations. Harvard Business Review. Mar – Apr 1990. URL: https://economie.ens.psl.eu/IMG/pdf/porter_1990_-_the_competitive_advantage_of_nations.pdf

14. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин: колективна монографія / кол. авт.; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с.

15. Готра В. В. Сутність та особливості інтеграційних процесів як чинника розвитку національної економіки. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2018. Вип. 2. С. 42–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2018_2_7.

16. Джалілов О. О. Основні сучасні тенденції світової інтеграції. Економіка. 2014. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?

17. Договір між Сполученими Штатами Америки, Сполученими Штатами Мексики та Канадою про торгівельне співробітництво. URL: https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/united-states-mexico-canada-agreement/agreement-between.

18. Івчук В. Інтеграційні процеси в країнах Північної Америки. Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання: праці XXIII Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Вінниця, 21 грудня 2023 р.). 2023. С. 54–56.

19. Kirby J. USMCA, Trump’s new NAFTA deal, explained in 600 words. Vox. URL: https://www.vox.com/2018/10/3/17930092/usmca-mexico-nafta-trump-trade-deal-xplained.

20. Burfisher M. E., Lambert F., Matheson T. NAFTA to USMCA: What is gained? IMF Working Paper. URL: https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/03/26/NAFTA-to-USMCAWhat-is-Gained-46680.

21. U.S.-Mexico-Canada Agreement (USMCA). URL: https://www.cbp.gov/trade/priority-issues/trade-agreements/free-trade-agreements/USMCA.

22. Krugman P., Venables A. Integration, specialization, and adjustment. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w4559/w4559.pdf.

23. Stiglitz Joseph E. Risk and Global Economic Architecture: Why Full Financial Integration May Be Undesirable. NBER Working Paper. 2010. URL: https://ssrn.com/abstract=1548776.

24. Петухова В.О. Особливості інтеграційних процесів між державами, що мають різні моделі економічного розвитку (на прикладі інтеграційного об’єднання НАФТА). Ефективна економіка. 2014. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3360.

25. Шамборовський Г. Аналіз взаємозв'язку ступеня інтегрованості зі зростанням добробуту населення в країнах-членах ЄС, НАФТА, АСЕАН, МЕРКОСУР. Економічні науки. 2016. № 7. С. 35–40.

26. Amadeo K. Why NAFTA's Six Advantages Outweigh Its Six Disadvantages. The Balance. URL: https://www.thebalance.com/nafta-pros-and-cons-3970481.

27. OECD. URL: https://www.oecd.org/.

28. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: https://www.wto.org.

29. Unctadstat. URL: https://unctadstat.unctad.org/.

30. Worldbank. URL: https://data.worldbank.org/.

31. Global Trade Alert. URL: https://www.old.globaltradealert.org/

32. National Institute of Standards and Technology. Digital Transformation and Innovation in North America. URL: https://www.nist.gov/publications

33. Worldbank. URL: https://data.worldbank.org/.

34. The World Bank. Regional Integration in Latin America and the Caribbean. URL: https://www.worldbank.org/en/region/lac/publication/regional-integration

35. World Trade Organization. Regional Trade Agreements Database URL: https://rtais.wto.org/UI/PublicSearchByRegion.aspx

36. European Centre for Development Policy Management (ECDPM). North American Regional Cooperation. URL: https://ecdpm.org/publications/north-american-regional-cooperation/

37. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2023. URL: https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2023

38. Canada's Department of Innovation, Science and Industry. Innovation and Competitiveness Report 2022. URL: https://www.ic.gc.ca/eic/site/085.nsf/eng/home

39. International Trade Centre. URL: https://www.intracen.org/

40. Mexican Secretariat of Economy. Strategic Sectors of Mexico 2022. URL: https://www.gob.mx/se

41. Carnegie Endowment for International Peace. Geopolitical Risks and North American Economic Policy. URL: https://carnegieendowment.org/publications

42. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). Economic Outlook for North America 2022. URL: https://www.oecd.org/economy/outlook